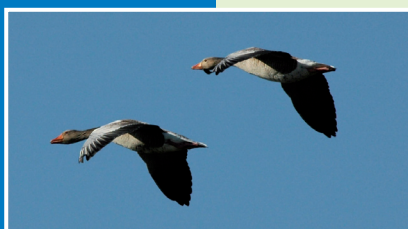

Faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland

Regioplan Zuid-Holland-Noord

R. Lensink
J. de Fouw

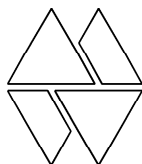

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland

Regioplan Zuid-Holland-Noord

R. Lensink
J. de Fouw

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

opdrachtgever: Provincie Zuid-Holland & FBE Zuid-Holland

15 juli 2010

rapport nr. 09-116

foto's omslag: nijlgans (Martin Bonte), Canadese gans (Hein Prinsen), grauwe gans (Jan-Dirk Buizer), brandgans (MB).

Status uitgave: eindrapport
Rapport nr.: 09-116
Datum uitgave: 15 juli 2010
Titel: Faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland-Noord
Subtitel: Regioplan Zuid-Holland-Noord
Samenstellers: drs. ing. R. Lensink
ir. J. de Fouw

Aantal pagina's inclusief bijlagen: 051
Project nr.: 09-040
Projectleider: drs. ing. R. Lensink
Naam en adres opdrachtgever: Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602, 2509 LP Den Haag
Referentie opdrachtgever: brief dd. 17 april 2009, kenmerk PZH 2009 245853
Akkoord voor uitgave: Teamleider vogelecologie
Bureau Waardenburg bv
drs. T.J. Boudewijn

Paraaf:

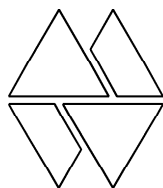

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Provincie Zuid-Holland & FBE Zuid-Holland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf-gaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2000.

Bureau Waardenburg bv

Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

Voorwoord

In 2007 is het faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland goedgekeurd. Uitgangspunt van dat plan is dat verjaging van ganzen ter voorkoming van schade niet (langer) voldoet c.q. effectief is en dat - mede gezien de nog te verwachten groei van de ganzenpopulatie - moet worden overgegaan tot het terugbrengen van de populatie ter bescherming van diverse in de wet genoemde belangen (landbouw, volksgezondheid en openbare veiligheid, flora en fauna, veiligheid van het luchtverkeer). Dit beheer is de afgelopen jaren ingezet en het lijkt erop dat hierdoor minimale groei of stabilisatie intussen voor de meeste soorten is bereikt. Als vervolg op dit plan bestond behoefte aan regioplannen waarin op de regionale problematiek van zomerganzen wordt ingegaan en waarin doel en aanpak voor de toekomst worden geformuleerd. Deze regionale plannen zijn op uitnodiging van de Provincie Zuid-Holland en de Faunabeheereenheid Zuid-Holland (de FBE) opgesteld door Bureau Waardenburg. Provincie en FBE hebben als uitgangspunt geformuleerd dat er in de regio's overeenstemming moet zijn over de doelen en maatregelen van het beheer.

Binnen Bureau Waardenburg is een projectteam geformeerd dat bestond uit:

J. de Fouw	rapportage
J. de Jong	GIS-toepassingen
P.W. van Horssen	modellering
R. Lensink	rapportage, modellering, projectleiding
T.J. Boudewijn	collegiale toets

Deze opdracht is vanuit de Provincie begeleid door C.C. Los, J.J. van der Kaaden, W.M. Lambooy en vanuit de FBE door M. Huber. Ook hebben gesprekken met het bestuur van de FBE plaatsgevonden.

De regioplannen zijn opgesteld op basis van gesprekken en discussies met vertegenwoordigers van de betrokken wildbeheereenheden (WBE's), LTO Noord-afdelingen, Staatsbosbeheer (SBB), Natuurmonumenten (NM), Groenservice Zuid-Holland (GZH) en het Zuid-Hollands Landschap (ZHL). In enkele regio's participeerden vertegenwoordigers van de grote steden. In iedere regio hebben drie bijeenkomsten plaatsgevonden, waarbij aandacht is besteed aan de huidige situatie voor wat betreft aantal en verspreiding van zomerganzen alsook schade en overlast. Voorts is de beoogde populatieomvang besproken en de middelen en mogelijkheden die ter beschikking staan om het doel te bereiken. Het resultaat is een plan dat door alle betrokkenen in een regio wordt gedragen en waar men zich aan heeft geconformeerd. Onze dank gaat uit naar allen die vanuit betrokkenheid en expertise een bijdrage aan het faunabeheerplan hebben geleverd.

De problematiek van zomerganzen in Zuid-Holland wordt beschreven en besproken in zeven regioplannen; voor u ligt het plan voor Zuid-Holland-Noord. Een aantal aspecten is regio-overschrijdend dan wel kan alleen op het schaalniveau van de provincie worden behandeld. Deze onderwerpen zijn in een hoofddocument gebundeld. Het hoofddocument is een onlosmakelijk onderdeel van ieder regioplan.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Wettelijk kader	8
1.3 Schade	9
1.4 Dit rapport	10
2 Zuid-Holland-Noord	13
3 Ganzen, schade en maatregelen	17
3.1 Grauwe gans	18
3.2 Kolgans	23
3.3 Brandgans	25
3.4 Grote Canadese gans	28
3.5 Soepgans	31
3.6 Indische gans	34
3.7 Nijlgans	35
3.8 Overige soorten	37
3.9 Samenvatting en evaluatie	37
4 Plan zomerganzen 2010-2014	41
4.1 Landschap	41
4.2 Doelen voor de nabije toekomst	41
4.3 Wegen naar het doel	44
4.3.1 Grauwe gans	44
4.3.2 Canadese gans	46
4.3.3 Soepgans	48
4.3.4 Nijlgans	48
4.3.5 Andere soorten	49
4.4 Monitoring	50
4.5 Doelgericht en doelmatig	50
5 Literatuur	51

1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst het algemene kader van de regioplannen voor zomerganzen in Zuid-Holland uiteengezet. De regio Zuid-Holland-Noord is een van de zeven regio's waarvoor een plan is opgesteld. Regiospecifieke aspecten worden verder uitgewerkt in de hoofdstukken 2, 3 en 4.

Dit document heeft betrekking op zeven soorten zomerganzen. Dit zijn de zeven in het broedseizoen meest talrijk voorkomende ganzen: grauwe gans, kolgans, brandgans, Canadese gans, soepgans, Indische gans en nijlgans. Waar nodig wordt ook aandacht aan de soorten besteed waarvan maar enkele broedgevallen bekend zijn.

Zomerganzen, *een definitie*: ganzen die in ons land broeden en hun jaarcyclus (vrijwel) volledig in of nabij hun Nederlandse broedgebieden voltooien.

Winterganzen, *een definitie*: ganzen die buiten Nederland elders in (Noord-)Europa broeden en in het winterhalfjaar in Nederland of elders in West-Europa verblijven.

1.1 Algemeen

Het aantal ganzen dat in Nederland broedt en de volledige jaarcyclus in de omgeving van de broedplaatsen volbrengt is de afgelopen decennia fors toegenomen (Van der Jeugd *et al.* 2006); zo ook in Zuid-Holland. Eind jaren zeventig ging het in deze provincie om enkele paren van alleen de grauwe gans (Teixeira 1979). Nadien hebben zich meer soorten gevestigd en is het aantal van alle soorten toegenomen (Bekhuis *et al.* 1987, SOVON 2002, Voslamber 2005a). Thans zijn meer dan tien soorten ganzen in de provincie broedend vastgesteld en overstijgt het aantal vogels van alle soorten tezamen de 100.000 ex. Grauwe ganzen komen verspreid over Zuid-Holland voor met lokaal grote aantallen broedparen. Brandganzen broeden vooral in gebieden in de Noordelijke Delta. Canadese ganzen hebben het zwaartepunt van hun verspreiding in en rond Delfland. De laatste twee soorten hebben inmiddels ook op andere locaties in de provincie vestigingen. Kolganzen broeden op een aantal locaties in het oosten van de provincie. Daarnaast leeft een fors aantal soepganzen in Zuid-Holland. Het aantal Indische ganzen is nog beperkt, maar ook deze soort neemt in aantal toe. De nijlgans broedde voor het eerst in Nederland nabij Den Haag (1967); thans is het een algemeen en verspreid voorkomende soort.

Het geldende faunabeheerplan uit begin 2007 bevat slechts een aanzet tot de gewenste regionale samenwerking in het ganzenbeheer. Uitgangspunt van dat plan is dat gezien de nog te verwachten sterke groei van de populatie en gezien de toenemende schade, overgegaan moet worden tot beheer van de populatie. Het lijkt er op dat het inmiddels is gelukt de groei van de populatie van de meeste soorten te remmen of te stoppen.

Voor de landbouw ondervindt overlast en schade van het toegenomen aantal ganzen. Ook in recreatiegebieden nemen overlast en klachten toe en ontstaan problemen met de volksgezondheid en openbare veiligheid. Tot slot wordt ook in natuurgebieden schade

aan andere waardevolle aspecten van beschermde ecosystemen vastgesteld. Rond Rotterdam The Hague Airport en Schiphol neemt de overlast van ganzen toe en komt de veiligheid van het luchtverkeer in het geding. In de verschillende regio's van Zuid-Holland zijn betrokken partijen de afgelopen jaren de weg van een gezamenlijke aanpak van de problematiek opgegaan.

1.2 Wettelijk kader

In artikel 4 lid 1 van de Flora- en faunawet (Ffw) wordt geregeld welke dieren als beschermde inheemse soorten worden aangemerkt. Op grond van Artikel 4 lid 1 onder b worden alle van nature op het Europees grondgebied van de lidstaten voorkomende soorten vogels met uitzondering van gedomesticeerde vogels behorende tot bij algemene maatregel van bestuur aangewezen soorten als beschermd aangemerkt. Grauwe gans, brandgans, kolgans en Canadese gans komen van nature in Europa voor en zijn daarmee beschermd. Naar de verplichting van artikel 4 lid 4 heeft de minister in de "Bekendmaking lijsten beschermde inheemse Diersoorten" de lijst met namen van de soorten die onder artikel 4 lid 1 vallen gepubliceerd; deze bekendmaking is gedaan in het belang van de kenbaarheid en rechtszekerheid en is niet bepalend voor de vraag of een soort een beschermde inheemse diersoort is of niet en heeft dus geen zelfstandig rechtsgevolg (Kamerstukken 11 1992/93, 23 147, nr. 3, p. 66). Voor beheer en schadebestrijding is een vrijstelling, aanwijzing of ontheffing op basis van respectievelijk artikel 65, 67 en 68 Flora- en faunawet (Ffw) noodzakelijk.

Voor bestrijding van grauwe gans, brandgans en kolgans zal een ontheffing op basis van artikel 68 worden aangevraagd. Bestrijding van de grauwe gans, brandgans en kolgans is mogelijk op basis van een provinciale vrijstelling (artikel 65 Ffw) zonder onderliggend faunabeheerplan. Een dergelijke vrijstelling is in Zuid-Holland in 2006 van kracht geweest. Tenslotte kunnen grauwe gans, brandgans en kolgans worden aangewezen op grond van artikel 67.

Een ontheffing op basis van artikel 68 kan slechts worden afgegeven op basis van een faunabeheerplan indien geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort en indien er geen andere bevredigende oplossing beschikbaar is:

- in het belang van volksgezondheid en openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren;
- ter voorkoming van schade aan flora en fauna;
- met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen belangen.

Voor de Canadese gans geldt een landelijke vrijstelling. Op basis van artikel 65 en artikel 1 van de Regeling beheer en schadebestrijding dieren kunnen Canadese ganzen worden beheerd ter voorkoming van schade aan de landbouw. Daarnaast kan de Canadese gans

worden bestreden op basis van ontheffing (68 Ffw) en op basis van een aanwijzing (67 Ffw).

De soepgans, nijlgans en Indische gans zijn onbeschermd. Deze ganzen kunnen zondermeer worden bestreden. Echter voor het gebruik van het geweer hierbij is een aanwijzing op basis van artikel 67 nodig. In Zuid-Holland is zo'n aanwijzing van kracht.

1.3 Schade

Het huidige voorkomen van ganzen in Zuid-Holland kan er toe leiden dat in bepaalde gebieden of op bepaalde locaties:

- het belang van volksgezondheid en openbare veiligheid in het geding komt;
- belangrijke schade aan gewassen (landbouw) ontstaat;
- schade aan flora en fauna ontstaat;
- de veiligheid van het vliegverkeer wordt bedreigd.

Volksgezondheid als belang kan in en rond recreatiegebieden in het geding komen. Uitwerpselen van ganzen hebben invloed op:

- de kwaliteit van (zwem)water;
- de functionaliteit van ligweiden en stranden.

Vogels met eieren of jongen kunnen zich agressief gedragen jegens het publiek en ganzen kunnen zich ('s nachts) op de openbare weg/fietspad bevinden.

Op landbouwgronden kan schade aan gewassen optreden. Deze is als volgt te duiden:

- graslanden worden gebruikt om te foerageren. Door vraat, vertrapping en verslemping van de bodem en vermisting ontstaat schade. Schade door vertrapping, verslemping en vermisting wordt niet vergoed door het Faunafonds;
- wintergraan wordt in de eerste maanden na het zaaien begraasd;
- op de aren van oogstbaar graan kan bij legeren van het (bijna) rijpe gewas worden gefoerageerd.

Ganzen kunnen daarnaast schade aanrichten aan verschillende andere gewassen, o.a. aan aardappelen, suikerbieten, riet en biezen, groenten en erwten.

In gebieden met een (neven)doelstelling natuur kan bij hogere dichtheden aan (broedende) ganzen het volgende geschieden:

- afname van de dichtheid (tot nul) van broedende weidevogels;
- begrazing van kwetsbare vegetaties die door vertrapping en verslemping van de bodem verdwijnen;
- in ruigebieden kunnen rietvegetaties (met beschermde soorten als grote karekiet) door vraat worden teruggedrongen;
- zwarte sterns kennen in gebieden met grote aantallen ganzen als gevolg van nachtelijke verstoring van broedlocaties door ganzen een sterk verlaagd broedsucces;
- lokaal kunnen voortplantingswateren van (zwaar) beschermde amfibieën ongeschikt raken door vraat aan oevervegetatie en vertroebeling van het water.

Rotterdam The Hague Airport ligt tegen Rotterdam aan en binnen de begrenzing van de WBE Delfland. Het vliegveld zelf maakt geen deel uit van de WBE. Vliegende ganzen vormen een risico voor de veiligheid van het luchtverkeer indien beide gebruikers van het luchtruim elkaars vliegpaden kruisen. Rondom Rotterdam The Hague Airport neemt het aantal ganzen toe. Via een ontheffing op basis van artikel 68 beschikt het vliegveld over mogelijkheden om binnen de begrenzing van het vliegveld zonedig maatregelen te nemen die aantal en gedrag van vogels beïnvloeden. Buiten de begrenzing van het vliegveld bestaat voor Rotterdam The Hague Airport hiervoor geen mogelijkheid. Voor Schiphol geldt eenzelfde problematiek.

1.4 Dit rapport

Beheer en bestrijding van schade door zomerganzen in Zuid-Holland wordt in zeven regioplannen uitgewerkt. Het zijn de regio's (figuur 1.1):

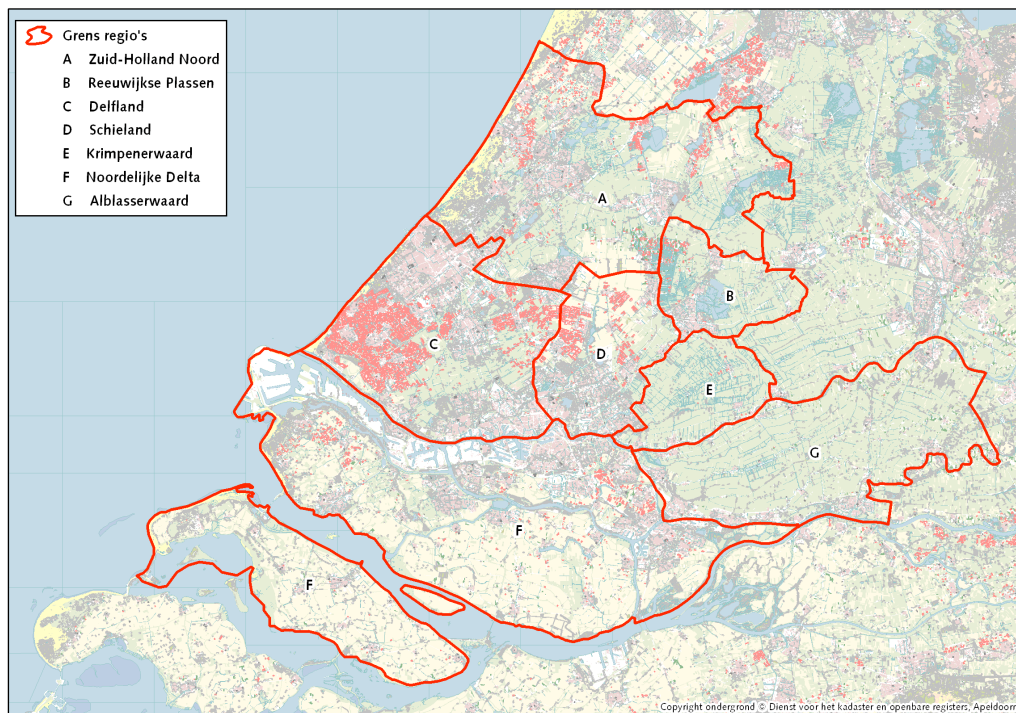
- Zuid-Holland-Noord;
- Reeuwijkse Plassen en omstreken;
- Delfland;
- Schieland;
- Krimpenerwaard;
- Alblasserwaard en Vijfheerenlanden;
- Noordelijke Delta.

Regio's verschillen van elkaar in:

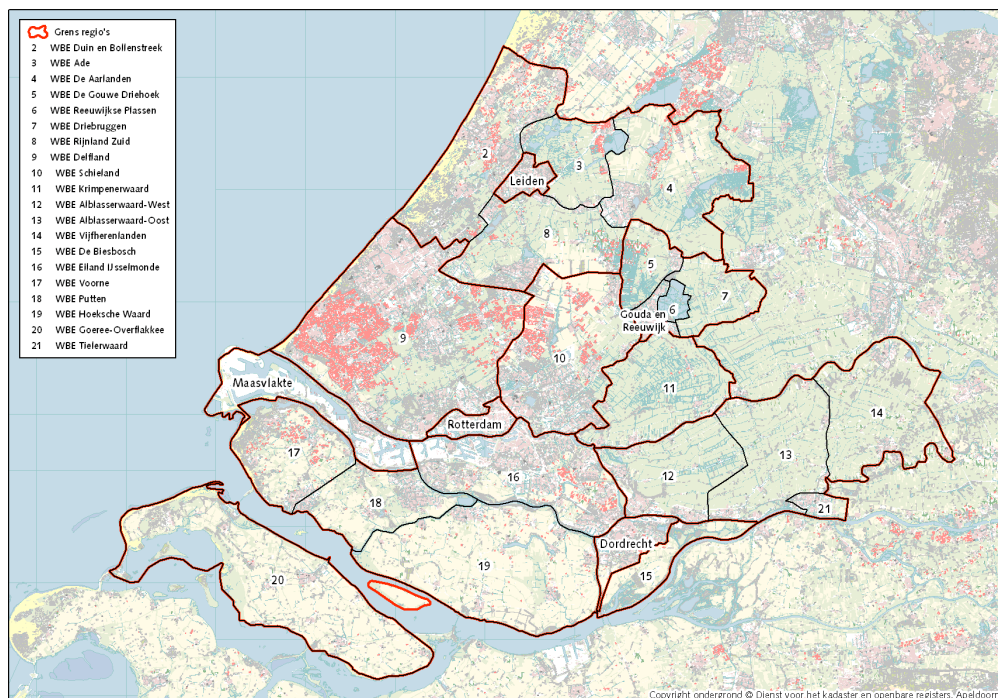
- landschap (bodem, water, oppervlakte en situering natuurgebieden);
- verspreiding, aantallen en soortensamenstelling zomerganzen;
- aard en niveau van schade.

Door in te spelen op regiospecifieke kenmerken kunnen doelgericht en doelmatig maatregelen voor het beheer van schade en schadebestrijding worden geformuleerd, die kunnen rekenen op draagvlak onder de belanghebbenden in de regio's. Het faunabeheerplan geldt voor geheel Zuid-Holland.

Het faunabeheerplan gaat uit van een adequate schatting van het aantal ganzen anno 2009. Deze schatting is afgeleid van tellingen van broedparen en van tellingen van exemplaren in de zomermaanden in de afgelopen tien jaar.

Figuur 1.1 De zeven regio's met een eigen faunabeheerplan zomerganzen; zie voor begrenzing WBE's figuur 1.2.

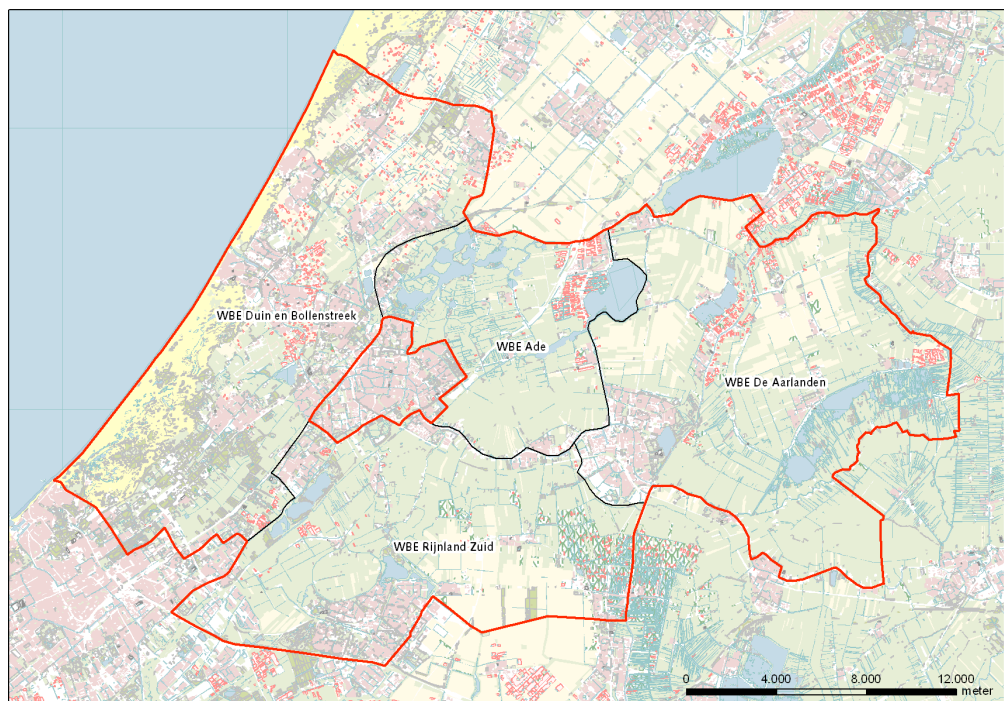

Figuur 1.2 De WBE's binnen Zuid-Holland. Leiden, Rotterdam-Noord, Dordrecht en het Havengebied Rotterdam maken geen deel uit van een WBE.

2 Zuid-Holland-Noord

Begrenzing

De regio Zuid-Holland-Noord omvat vier WBE's: Duin- & bollenstreek, Ade, Rijnland-Zuid en De Aarlanden (figuur 2.1). In het noorden grenst deze regio aan Noord-Holland, in het oosten aan Utrecht. In het zuiden grenzen in Zuid-Holland van west naar oost de WBE's Delfland, Schieland, De Gouwe Driehoek en Driebruggen aan deze regio. Grondgebied van Leiden ten westen van de spoorlijn Den Haag-Amsterdam maakt geen deel uit van een WBE.

Figuur 2.1 De regio Zuid-Holland-Noord.

Landschap

De regio Zuid-Holland-Noord bestaat uit een aantal landschappelijke eenheden. De WBE Duin- & bollenstreek omvat de gehele kuststrook tussen Den Haag en de grens met Noord-Holland. In het gebied liggen vier landschapstypen. Direct langs de kust liggen de duinen met ten zuiden van Katwijk een groot aantal wateren ten behoeve van de waterwinning (tabel 2.1). Achter de duinen ligt ten zuiden van Voorhout een reeks van kleine veenpolders. Ten noorden van dit dorp liggen de geestgronden die van belang zijn voor de bollenteelt. Het vierde landschapstype bestaat uit de bebouwde kommen van de verschillende dorpen in dit gebied.

De WBE Rijnland-Zuid omvat het deel van het Groene Hart tussen Den Haag-Zoetermeer en Leiden-Alphen a/d Rijn. Het gebied bestaat uit verschillende veenpolders waarin grasland de overheersende grondgebruiksvorm is (tabel 2.1). Belangrijke

waterrijke gebieden zijn de Vogelplas Starrevaart en Vlietlanden bij Leidschendam-Voorburg. In het zuidoosten maken enkele droogmakerijen deel uit van deze streek. Hier overheerst bouwland in het grondgebruik.

De WBE Ade kant twee waterrijke gebieden: de Kagerplassen en het Braassemermeer (incl. Wijde Aa). Tussen en rondom beide plassen strekt zich een veenweidegebied uit met grasland als overheersende grondgebruiksvorm (tabel 2.1). Vooral de poldertjes rond de Kagerplassen worden gekenmerkt door veel en brede sloten. De belangrijkste bewoningkern in dit gebied is Roelofarendsveen.

De meest oostelijke WBE is De Aarlanden. Deze heeft als belangrijkste waterrijke moerasgebieden de Nieuwkoopse Plassen en de Langeraarse Plas (tabel 2.1). Door deze streek lopen twee voormalige veenriviertjes: de Amstel en de Kromme Mijdrecht. Deze worden omringd door waterrijke graslandpolders. Tussen beide riviertje strekt zich de droogmakerij van de Polder Zevenhoven en Polder Nieuwkoop uit. Hier wordt naast grasland ook bouwland aangetroffen. Tussen Alphen a/d Rijn en de Nieuwkoopse Plassen ligt een oorspronkelijk veenweidegebied.

Tabel 2.1 Overzicht van het grondgebruik in de betrokken WBE's (naar topografische kaart 1:50.000).

	Duin & Bollenstreek		Rijnland-Zuid		Ade		Aarlanden		totaal ha
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	
bouwland	2.073	11,8	1.865	12,9	315	3,9	3.035	16,5	7.317
grasland	4.347	24,7	7.039	48,7	4.917	60,8	10.280	55,8	26.716
bomen/kwekerij	36	0,2	753	5,2	19	0,2	171	0,9	986
bos en opgaand	2.774	15,8	844	5,8	226	2,8	490	2,7	4.358
kassen	231	1,3	81	0,6	159	2,0	215	1,2	690
bebouwd	4.288	24,4	2.476	17,1	881	10,9	2.197	11,9	9.894
water	1.103	6,3	1.389	9,6	1.567	19,4	2.027	11,0	6.121
overige natuur	2.710	15,4	4	0,0	0	0,0	1	0,0	2.731
totaal	17.562		14.452		8.084		18.415		58.513

Status

In de regio Zuid-Holland-Noord liggen verschillende beschermde gebieden. Krachtens de Natuurbeschermingswet zijn als Natura 2000-gebied aangewezen:

- Meyendel & Berkheide;
- Coepelduynen;
- De Wilck;
- Nieuwkoopse Plassen & de Haeck.
- Kennemerland-Zuid

De Coepelduynen gaan over in Kennemerland-Zuid. In deze Natura 2000-gebieden liggen verschillende gebieden die eerder zijn aangewezen als beschermd Natuurmonument.

- Harstenbroek in Meyendel & Berkheide;

- Berkheide in Meyendel & Berkheide;
- Coepelduin in Coepelduynen;
- Noordrand Noordwijk, Duinen Vogelenzang in Kenemmerland-Zuid;
- De Haak in Nieuwkoopse Plassen & de Haeck.

Daarnaast zijn als Beschermd Natuurmonument aangewezen:

- Oeverlanden Braassemermeer;
- Geerpolderplas.

Door Groenservice Zuid-Holland worden de volgende terreinen beheerd:

- Oosterduinse Meer;
- Klinkenbergerplas;
- Kager Zoom;
- Valkenburgse Meer;
- Vlietland;
- Vogelplas Starrevaart;
- en zeven kleinere terreinen zonder veel open water of moeras.

3 Ganzen, schade en maatregelen

In het vervolg wordt voor de relevante soorten ingegaan op aantal en verspreiding van broedvogels en niet-broedvogels alsook op de vastgestelde schade en de maatregelen die de afgelopen jaren genomen zijn. Tot slot wordt een samenvatting van de stand van zaken gegeven.

Schade algemeen

In de wet zijn landbouw, volksgezondheid en openbare veiligheid, flora en fauna en de veiligheid van het luchtverkeer aangemerkt als belangen ter bescherming waarvan kan worden overgegaan tot beheer en schadebestrijding. Het huidige voorkomen van ganzen in Zuid-Holland kan er toe leiden dat in bepaalde gebieden of op bepaalde locaties:

- de volksgezondheid en openbare veiligheid in het geding komt;
- belangrijke schade aan gewassen (landbouw) ontstaat;
- schade aan flora en fauna ontstaat;
- de veiligheid van het vliegverkeer wordt bedreigd.

Alle vier deze belangen spelen een rol in de regio Zuid-Holland-Noord. In de veenweidepolders is grasland vrijwel de enige vorm van grondgebruik. Foeragerende zomerganzen veroorzaken hier vooral schade aan graslanden. In gebieden met bouwland ontstaat soms schade aan winter- en zomergraan en andere gewassen.

Binnen de terreinen van het Zuid-Hollands Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer staat het beheer vooral in het teken van weidevogels, bepaalde typen graslandvegetaties of moerasgemeenschappen. Grote groepen foeragerende ganzen kunnen weidevogels verdringen omdat de voor weidevogels noodzakelijke vegetatiestructuur verdwijnt. In het verlengde hiervan verdwijnt ook het voedsel voor weidevogelkuikens (insecten). Daarnaast verdwijnen door begrazing, vertrapping en verzuring (uitwerpselen) soortenrijke graslandvegetaties. Vooral in de ruitijd foerageren grauwe ganzen ook op riet. Hierdoor verdwijnt habitat van rietvogels waaronder van de grote karekiet. Daarmee neemt met het verdwijnen van riet ook de natuurlijke bescherming tegen afkalving van veenoevers en veeneilanden af.

Belangen van de recreant spelen een rol in gebieden als Oosterduinse Meer, Vogelplas Starrevaart, Vlietlanden, Valkenburgse Meer en Leidschendammer Hout. Hier treedt in toenemende mate vervuiling op van terreinen die bedoeld zijn voor dagrecreatie. In gebieden met grote aantallen broedvogels kunnen ganzen op de weg overnachten en deze bevuilen; in de vroege ochtend kunnen op de openbare weg/fietspad gevaarlijke situaties ontstaan voor de eerste fietser of auto. In de afgelopen jaren zijn ondermeer in de volgende wateren zwemverboden afgekondigd: Oosterduinse Meer (2009, 2008), Klinkenbergerplas (2009), Langeraar Plassen (2009, 2008, 2007), Vlietlanden (2009, 2007), 't Joppe (2006) en Braassemermeer (2009). Op deze wateren kunnen grote aantallen ganzen verblijven.

3.1 Grauwe gans

Aantal en verspreiding broedvogels

In 1973 zijn grauwe ganzen in Zuid-Holland bij de Scheelhoek uitgezet. In 1976 werd het eerste broedgeval geconstateerd in het Haringvliet. Deze vestiging heeft vooral de kolonisatie van de zuidelijke helft van de provincie voor zijn rekening genomen. Schekkerman *et al.* (2000) schatten het aantal broedparen in de Noordelijke Delta in 1999 op 600 paar. De noordelijke helft van Zuid-Holland is vanuit Flevoland en Utrecht gekoloniseerd. In 1998-2000 is het aantal broedvogels in de hele provincie geschat op 1.421 paar (Voslamber 2002). Voor 2004 kwam de schatting voor Zuid-Holland op 3.850 paren (Van der Jeugd *et al.* 2006). In 2005 zijn in Zuid-Holland minimaal 3.450 paren geteld (Voslamber 2005).

De duinen bij Den Haag zijn vermoedelijk vanuit het zuiden gekoloniseerd met als bron de grauwe ganzen rond het Haringvliet. De eerste gevallen in Meyendel stammen uit 1996 (website Meyendel). Daarnaast is deze regio vanuit het Vechtplassen-gebied/Vinkeveen bevolkt geraakt. In de Polder Groot Mijdrecht (Utrecht) verscheen de soort in 1988. In 1993 is het eerste geval nabij Nieuwkoop genoteerd. Nadien ging het snel. In 1998-2000 wordt het aantal broedpaar voor de regio Zuid-Holland-Noord geschat op 100 paar (Voslamber 2002). Nadien namen de aantallen verder toe en zijn in 2005 989 paar geteld: acht paar Duin- & bollenstreek, 270 paar Ade, 516 paar De Aarlanden en 195 paar Rijnland-Zuid (figuur 3.1, Voslamber 2005). De hoogste aantallen op één locatie waren te vinden in de Nieuwkoopse Plassen e.o. 386 paar, Braassemermeer 180 paar en De Vlietlanden 114 paar (tabel 3.1). Deze telling is niet volledig geweest; een schatting van 1.100 paar in 2005 lijkt daarmee meer reëel.

Uitgaande van de meest recente telling van 1.100 broedpaar in 2005 en een jaarlijkse groei van 20% (Van der Jeugd *et al.* 2006) is het aantal paren in de regio Zuid-Holland-Noord in 2009 geschat op 2.280 broedpaar. Een rondgang langs leden van de verschillende WBE's leert dat het aantal minimaal in deze orde van grootte ligt, en mogelijk hoger (tabel 3.1).

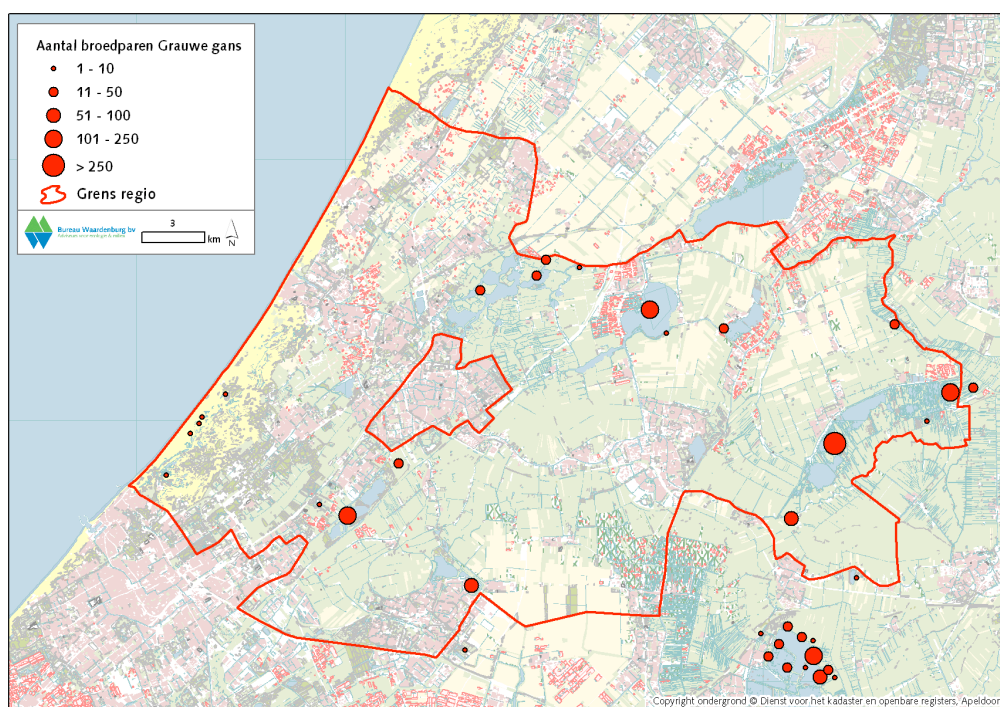
De grootste groep broedende grauwe ganzen bevindt zich in Nieuwkoop (850 paar, gegevens Natuurmonumenten). De exponentiële toename lijkt hier ten einde te komen omdat de jaarlijkse toename steeds kleiner wordt. Ook de reproductie neemt af. Voor de ganzen is in Nieuwkoop ongeveer 250 ha grasland als opgroeigebied beschikbaar. Ook de vos als predator van eieren en broedende vrouwtjes speelt een rol in de afname van de groei. Nieuwkoop is het enige gebied in Zuid-Holland-Noord, naast de duinen, waar de vos een vaste bewoner is (Mostert & Willems 2008). De verwachting is dat zonder ingrijpen het aantal broedparen in Nieuwkoop rond 1.000 paar zal stabiliseren.

De grootste vestigingen bevinden zich in de verschillende waterrijke natuur- annex recreatiegebieden. De broedlocaties liggen vooral in moerassig en ruig terrein. De foerageergebieden voor ouders met jongen op graslanden binnen of aan de rand van natuurgebieden. De laatste jaren verschijnen ook broedvogels in de graslandpolders.

Deze vogels broeden in de laatste ruige stukjes in deze polders, met foerageergebied rondom.

Tabel 3.1 *Belangrijke gebieden van broedende grauwe ganzen in Zuid-Holland-Noord (Voslamber 2005, website VWG Meyendel, VWG Vlietlanden, gegevens Natuurmonumenten, WBE Rijnland-Zuid).*

	2005	2008	2009
Meyendel	23	35	?
Vlietlanden eo	105	>100	150
Zoetermeer e.o.	70		200
Kagerplassen e.o.	72		>250
Hornpolder	54		
Braassermeer	180		>250
Hofpolder	20		>250
Zevenhovenpolder	22		
Nieuwkoopse Plassen e.o.	386		850

Figuur 3.1 *Verspreiding van grauwe ganzen (broedparen) in de regio Zuid-Holland-Noord in 2005 (Voslamber 2005)*

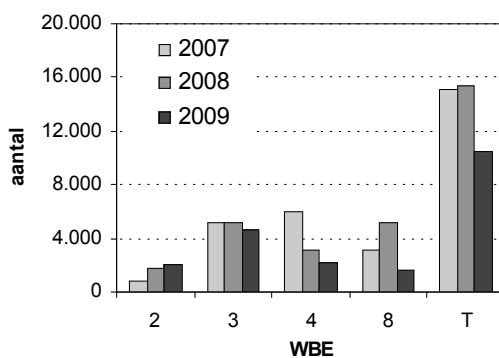
Een recente studie in Zoetermeer laat zien dat grauwe ganzen in stadsparken een hoog broedsucces kennen (Havekes & Hoogkamer 2009); hoger dan in het buitengebied. Deze vogels gaan na het voltooien van het broedseizoen (de jongen zijn dan vliegvlug en de adulten hebben de slagpennen geruid) vanuit de parken naar het buitengebied.

Aantal en verspreiding niet-broedvogels

Het totale aantal grauwe ganzen bestaat uit broedparen, eerstejaars (juvenielen) en tweede- en derdejaars (sub-adulten). Grauwe ganzen beginnen gemiddeld genomen pas

na drie winters voor het eerst met broeden. Tellingen in juli geven een beeld van het aantal ganzen direct na het broedseizoen. In 2007, 2008 en 2009 zijn achtereenvolgens 15.114, 15.363 en 10.447 ganzen in Zuid-Holland-Noord geteld (figuur 3.2, Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). In gebieden die in alle drie de jaren zijn geteld, bedroeg het aantal achtereenvolgens: 14.363, 14.961 en 9.832 ex; een kentering in de aantalsontwikkeling lijkt zich voor te doen.

Een broedpopulatie van 2.280 paren bestaat direct na het broedseizoen uit ruim 12.000 vogels. De afgelopen jaren lag het getelde aantal in de regio hier ruim boven. Dit kan betekenen dat na het broedseizoen vogels van elders naar de regio komen, dan wel dat het aantal broedparen is onderschat. De getelde 15.000 vogels in 2007-2008 vertegenwoordigen een broedpopulatie van ruim 2.900 paren. Er zijn geen aanwijzingen dat vogels van elders in juli in de regio verschijnen; in de omringende regio's worden belangrijke broedgebieden omringd door uitgestrekte graslandpolders waardoor het niet aannemelijk is dat ganzen uit omringende gebieden naar Zuid-Holland-Noord trekken.

Figuur 3.2 Aantal grauwe ganzen in de regio Zuid-Holland-Noord (bron: Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). WBE's: (2) Duin- & bollenstreek, (3) Ade, (4) De Aarlanden en (8) Rijnland-Zuid.

In de wintermaanden verblijven de eigen zomerganzen ook in het gebied. Er zijn geen aanwijzingen dat op grote schaal vogels van elders uit Europa in Zuid-Holland-Noord doortrekken of overwinteren (Van Roomen *et al.* 2006).

Grauwe ganzen in de Haarlemmermeer en rond Schiphol

Vanaf eind juli trekt een deel van de ganzen uit deze regio naar de Haarlemmermeer om daar op achtereenvolgens graszaad, wintergraan en zomergraan te foerageren (Ebbing *et al.* 2005, Lensink *et al.* 2008). De oppervlakte graszaad in genoemde polder is klein en het aantal ganzen dat hierop afkomt ook. Vanaf begin augustus komt de oogst van graan op gang. Deze gewassen nemen ongeveer de helft van de oppervlakte in de Haarlemmermeer in beslag. Grauwe ganzen foerageren op gelegerd afrijpend graan en vooral op juist geogoste percelen. Tijdens drinkvlucht, slaaptrek en het wisselen van foerageerlocatie vliegen geregeld groepen grauwe ganzen over de luchthaven Schiphol en door de funnels van stijgend en landend vliegverkeer. In de eerste helft van september is de oogst van graan ten einde en verdwijnt de soort weer uit de Haarlemmermeer.

Vanaf eind jaren negentig is de directe omgeving van de Haarlemmermeer door broedende grauwe ganzen gekoloniseerd (Lensink *et al.* 2000, Voslamber 2002). Met de toename van het aantal broedparen rondom de Haarlemmermeer, nam ook het aantal toe dat vanaf eind juli in genoemde polder foerageert. De bijbehorende bewegingen van grauwe ganzen op en rondom de luchthaven zijn sindsdien navenant toegenomen. Deze bewegingen vormen een toenemend risico voor de veiligheid van het luchtverkeer met inmiddels jaarlijks aanvaringen tussen gans en vliegtuig (met tot op heden alleen aanzienlijke materiële en financiële schade) en tijdelijke sluiting van banen (met grote financiële gevolgen).

In 2007 is binnen de provincie Noord-Holland binnen een straal van 10 km rondom Schiphol een programma gestart waarbij rond de Haarlemmermeer de broedpopulatie door middel van nestbehandeling wordt beperkt en het aantal foeragerende ganzen door afschot in juli-september. Inmiddels lijkt enig effect zichtbaar; in 2009 was het aantal vogels in de zomermaanden vergelijkbaar met dat in 2008. Ook het aantal bewegingen over de luchthaven was tot en met oktober 2009 vergelijkbaar met het aantal in dezelfde periode in 2008. Het risico voor het vliegverkeer is evenwel nog onaanvaardbaar hoog.

Landbouwschade

Voor zover bekend is tot en met 2002 geen schade door grauwe ganzen in de zomerperiode getaxeerd (tabel 3.2). In de jaren daarna is de getaxeerde schade toegenomen van nog geen 1.000 euro in 2003 tot meer dan 22.000 euro in 2009. In de WBE's Duin- & bollenstreek, Ade en Rijnland-Zuid is grasland de overheersende vorm van grondgebruik; en wordt alleen aan deze vorm van grondgebruik schade vastgesteld. In de WBE De Aarlanden, met ook een aantal droogmakerijen met bouwland binnen de grenzen, is de afgelopen jaren ook schade aan akkerbouwgewassen getaxeerd.

Maatregelen

Preventieve maatregelen

Ter voorkoming van schade door zomerganzen zijn de afgelopen jaren preventieve middelen ingezet. In de regio Zuid-Holland-Noord wordt gebruik gemaakt van linten (diverse uitvoeringen) en verstoring door mens, voertuig en verjagend afschot. Linten hebben hooguit een kortstondig verstorend effect; na korte tijd zijn de ganzen gewend. Op kwetsbare gewassen (nieuw ingezaaid grasland, wintertarwe) worden overeenkomstig de regels van het Faunafonds zonodig twee middelen toegepast waarvan één akoestisch.

Nestbehandeling

In 2008 zijn in de WBE's Duin- & bollenstreek en Ade achtereenvolgens 5 en 29 nesten van grauwe ganzen onklaar gemaakt door het schudden van de eieren; in 2009 15 nesten met 82 eieren in WBE Ade.

In Noord-Holland wordt sinds voorjaar 2008 uit oogpunt van veiligheid van het vliegverkeer binnen een straal van 10 km rond Schiphol op uitgebreide schaal aan nestbehandeling van de grauwe gans gedaan.

Tabel 3.2 *Getaxeerde bedragen voor schade aan landbouwgewassen veroorzaakt door grauwe ganzen in de zomerperiode in de regio Zuid-Holland-Noord, in 2003-2009 (gegevens Faunafonds).*

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Duin- & bollenstreek	gras	0	0	0	0	588	2.873	
Ade	gras	281	0	0	0	0	405	
De Aarlanden	gras	262	383	1.924	4.305	2.544	3.502	
	groenten	0	0	0	0	652	0	
	suikerbieten	0	0	0	0	2.023	0	
	wintergraan	0	0	0	350	84	2.813	
Rijnland-Zuid	gras	390	509	905	785	1.674	983	
	ingezaaid grasland	0	0	0	288	0	0	
totaal		933	892	2.829	5.728	7.565	10.576	22.333

Afschot

In het kader van de *Jachtwet* is in de periode 1999 tot 1 april 2002 vier keer een ontheffing verleend voor de regio Zuid-Holland-Noord voor het afschot van grauwe ganzen ter voorkoming en beperking van landbouwschade. De geschoten aantallen zijn onbekend. In het kader van de *Flora- en faunawet* zijn in 2002-2004 ter voorkoming en beperking van landbouwschade geen ontheffingen verleend voor het verontrusten en/of doden van grauwe ganzen in de regio Zuid-Holland-Noord. In 2005 (beperkt) en in 2006 is bestrijding mogelijk geweest op basis van respectievelijk ontheffing, aanwijzing en vrijstelling. Vanaf de zomer van 2007 vindt afschot plaats op basis van ontheffing.

Tabel 3.3 *Aantal geschoten grauwe ganzen in de zomerperiode en de winterperiode in 2005/2009 (gegevens FBE).*

zomerperiode	wbe nr	2005	2006	2007	2008	2009
Duin- & bollenstreek	2	4	0	0	49	91
Ade	3	8	2	617	840	939
De Aarlanden	4	415	257	745	1.125	1.255
Rijnland-Zuid	8	0	177	261	503	659
totaal		427	436	1.623	2.517	2.944
winterperiode		2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	
Duin- & bollenstreek	2	0	0	2	177	
Ade	3	30	168	403	278	
De Aarlanden	4	25	36	155	842	
Rijnland-Zuid	8	55	204	560	436	
totaal		110	408	1.120	1.733	

In 2005-2008 neemt het aantal grauwe ganzen dat jaarlijks in de *zomer* wordt geschoten toe van ruim 400 ganzen in 2005 tot bijna 3.000 ganzen in 2009. In de *winter* zijn de geschoten aantallen lager, maar ook deze zijn de afgelopen vier winters toegenomen (tabel 3.3). Verjagend afschot in het winterhalfjaar op bestaand grasland is

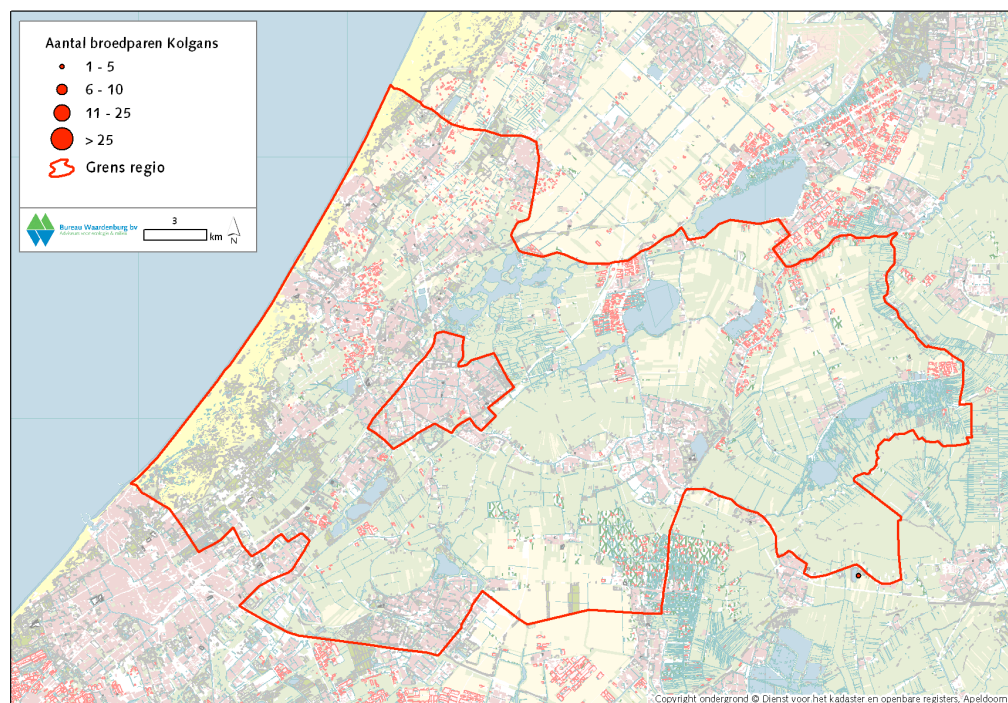
mogelijk geworden vanaf de winter van 2008/09. In de jaren hiervoor was slechts afschot mogelijk op nieuw ingezaaid gras (en overige kwetsbare gewassen). Hierdoor is het afschot in de winterperiode aanzienlijk gestegen. In Noord-Holland vindt sinds 2008 uit oogpunt van veiligheid van het vliegverkeer binnen een straal van 10 km rond Schiphol op grote schaal afschot van grauwe ganzen plaats.

3.2 Kolgans

Aantal en verspreiding broedvogels

De oorsprong van broedende kolganzen in het vrije veld ligt in 1988 toen een verbod op het houden van lokganzen ten behoeve van de jacht van kracht werd. In dat jaar zijn op verschillende locaties lokkers vrijgelaten (Lensink 1996). Nadien is de soort rond deze locaties gaan broeden en is het aantal toegenomen. In 1998-2000 is het aantal broedparen voor Zuid-Holland geschat op 30 paar. In 2004 was dit toegenomen tot 73 paar (Van der Jeugd *et al.* 2006). In 2005 zijn minimaal 51 paar in de provincie vastgesteld (Voslamber 2005).

In de regio Zuid-Holland-Noord zijn in 2005 geen broedparen vastgesteld (figuur 3.3) (Voslamber 2005). In Rijnland-Zuid zijn in 2009 2-3 paar genoteerd; in de andere WBE's ontbreekt de soort nog immer.

Figuur 3.3 Verspreiding van kolganzen (broedparen) in de regio Zuid-Holland-Noord in 2005 (Voslamber 2005).

Aantal en verspreiding niet-broedvogels

Kolganzen beginnen na de tweede winter met broeden. De populatie in de zomer bestaat daarom uit adulten, hun kroost van dat jaar en tweedejaars vogels (sub-adulten). In juli 2007-2009 zijn achtereenvolgens 74, 99 en 54 kolganzen genoteerd in de regio Zuid-Holland-Noord (figuur 3.4, Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). De groep verblijft in de Duin- & bollenstreek ten westen van de Kagerplassen.

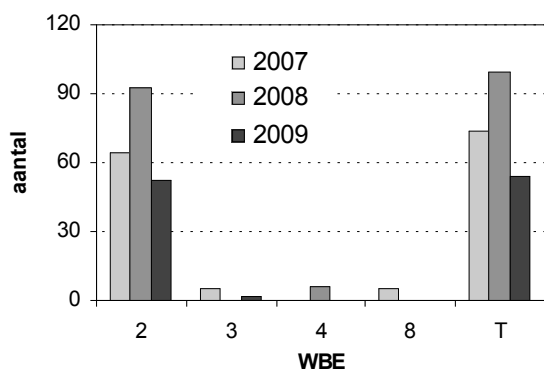
In de wintermaanden verblijven geregeld groepen arctische kolganzen in de regio, met name rond de Kagerplassen, Braassemmermeer en Nieuwkoop, tot 5.000 ex (*mededeling* NM, SBB, Van Roomen *et al.* 2006, 2007).

Landbouwschade

De afgelopen jaren wordt jaarlijks voor enkele honderden euro's schade door kolganzen in de zomerperiode getaxeerd (tabel 3.4).

Tabel 3.4 *Getaxeerde bedragen voor schade aan landbouwgewassen veroorzaakt door kolganzen in de zomerperiode in regio Zuid-Holland-Noord in 2003-2008 (gegevens Faunafonds).*

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Duin- & bollenstreek	gras	0	0	0	0	588	0	59
Ade	gras	0	0	0	0	0	0	906
De Aarlanden	gras	0	0	0	472	0	0	0
	wintergraan	0	0	0	0	0	287	0
totaal		0	0	0	472	588	287	965

Figuur 3.4 *Aantal kolganzen in de regio Zuid-Holland-Noord per WBE (bron: Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). WBE: (2) Duin- & bollenstreek, (3) Ade, (4) De Aarlanden en (8) Rijnland-Zuid.*

Maatregelen

Preventieve maatregelen

Ter voorkoming van schade door zomerganzen zijn de afgelopen jaren preventieve middelen ingezet. In Zuid-Holland-Noord wordt veelvuldig gebruik gemaakt van linten (diverse uitvoeringen) en verstoring door mens, hond en vervoermiddel. Linten hebben hooguit een kortstondig verstoringseffect; na korte tijd zijn de ganzen eraan gewend. Op kwetsbare gewassen (nieuw ingezaaid grasland, wintertarwe) worden over-

eenkomstig de regels van het Faunafonds zonodig twee middelen toegepast waarvan één akoestisch.

Nestbehandeling

In Zuid-Holland-Noord zijn voor zover bekend geen nesten behandeld.

Afschot

In het kader van de *Jachtwet* is in de periode 1999 tot 1 april 2002 geen ontheffing verleend voor de regio Zuid-Holland-Noord voor het afschot van kolganzen ter voorkoming en beperking van landbouwschade. In het kader van de *Flora- en faunawet* zijn in 2002-2005 (op een periode van ongeveer een maand na in 2005; geen afschot heeft plaatsgevonden) ter voorkoming en beperking van landbouwschade geen ontheffingen verleend voor het verontrusten en/of doden van kolganzen in de regio. In de zomer van 2006 is bestrijding van de kolgans in de gehele provincie Zuid-Holland mogelijk geweest op basis van een vrijstelling; zover bekend zijn in de regio geen kolganzen gedood op basis van deze vrijstelling. Vanaf 2007 is in de zomerperiode geen bestrijding van kolganzen mogelijk geweest.

In 2005/06-2007/08 worden in toenemende mate jaarlijks in de *winter* kolganzen geschoten (tabel 3.5). Verjagend afschot in het winterhalfjaar op bestaand grasland is mogelijk geworden vanaf de winter van 2008/09. In de jaren hiervoor was slechts afschot mogelijk op nieuw ingezaaid gras (en overige kwetsbare gewassen). Hierdoor is het afschot in de winterperiode aanzienlijk gestegen.

Tabel 3.5 Aantal geschoten kolganzen in het winterhalfjaar in 2005/2009 (gegevens FBE).

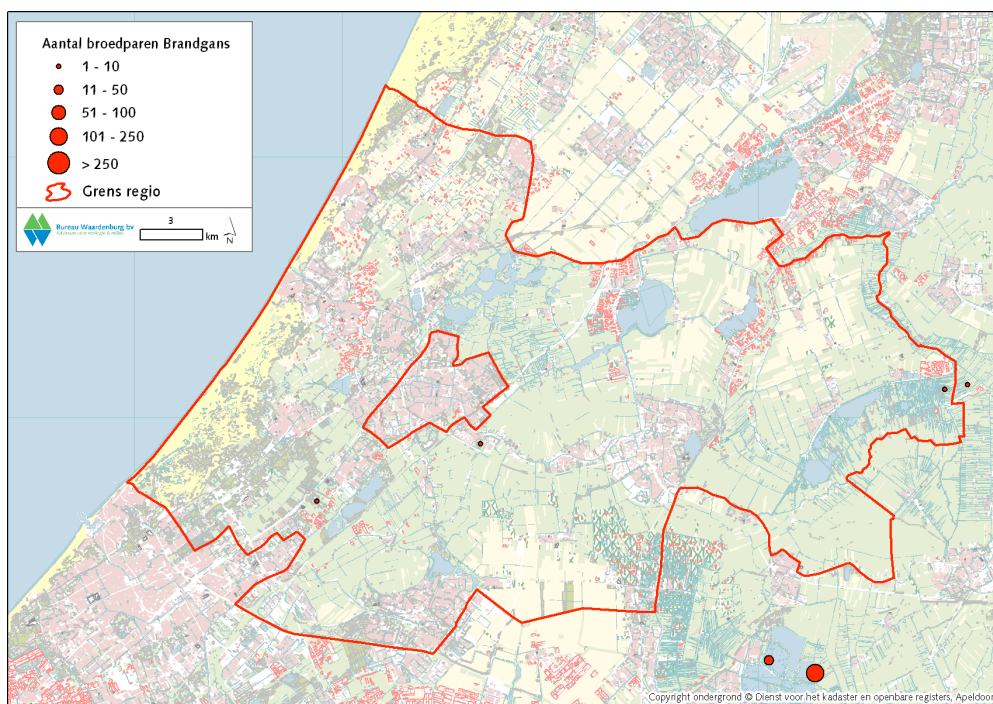
wbe	nr	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Duin & Bollenstreek	2			12	21
Ade	3	6	18	79	220
Aarlanden	4	7	1	27	270
Rijnland-Zuid	8	13	19	118	104
totaal		26	38	236	615

3.3 Brandgans

Aantal en verspreiding broedvogels

In 1988 zijn in Nederland de eerste broedgevallen van brandganzen vastgesteld in het Markiezaat. Eén jaar later is het eerste broedgeval geconstateerd op de Slijkplaat in het Haringvliet (Meiniger & van Swelm 1994, Lensink 1996). Sindsdien neemt het aantal broedparen gestaag toe en is het Deltagebied de belangrijkste regio voor broedende brandganzen in Nederland. In Zuid-Holland is het aantal in 2004 op ruim 2.600 paar geschat (Van der Jeugd *et al.* 2006), in 2005 op bijna 5.000 paar en in 2006 op meer dan 5.500 paar (Van Dijk *et al.* 2008, 2009).

In de regio Zuid-Holland-Noord zijn in 2005 11 broedparen geteld (figuur 3.5, Voslamber 2005) met kleine vestigingen bij Leidschendam-Noord, Zoeterwoude-Rijndijk en de Nieuwkoopse Plassen. In 2009 wordt het aantal geschat op 30-40 paar met de volgende verdeling: Duin- & bollenstreek 10 paar (oa. Oosterduinse Meer, Valkenburgse Meer), Rijnland-Zuid 15-20 paar, Ade 3 paar en Nieuwkoopse Plassen enkele paren. Bij een jaarlijkse toename van 46% (Van der Jeugd *et al.* 2006, zie ook Hoofddocument) kunnen 11 broedparen in 2005 uitgroeien tot 50 paren in 2009.

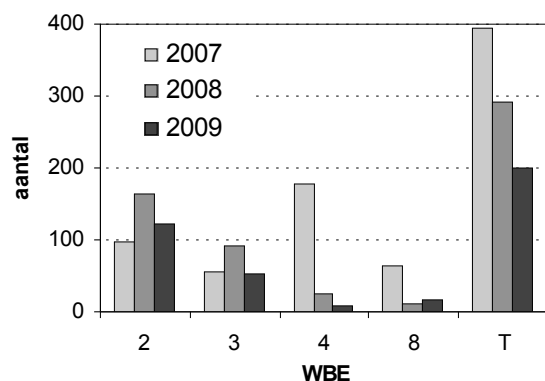
Figuur 3.5 Verspreiding van brandganzen (broedparen) in Zuid-Holland-Noord in 2005 (Voslamber 2005).

Een broedpopulatie van 50 paar bestaat in de zomer ongeveer uit 170 vogels. De getelde aantallen in juli liggen beduidend hoger. Dit duidt op herkomst van vogels van elders, bijvoorbeeld uit de Reeuwijkse Plassen. In dit gebied zijn in 2009 meer dan 800 paar vastgesteld, waarbij na het broedseizoen een deel van de vogels naar elders vertrekt (zie regioplan Reeuwijk *c.l.*).

Aantal en verspreiding niet-broedvogels

Brandganzen beginnen na hun tweede winter met broeden. De totale populatie brandganzen in de zomer bestaat derhalve uit broedparen, juvenielen en tweedejaars vogels (sub-adulten). In juli 2007-2009 zijn achtereenvolgens 394, 293 en 200 brandganzen genoteerd in de regio Zuid-Holland-Noord (figuur 3.6, Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). Inmiddels zwerven na het broedseizoen in alle vier de WBE's groepjes brandganzen rond. De afname kan samenhangen met het ingezette afschot vanaf 2007.

In de wintermaanden maakt Zuid-Holland-Noord geen deel uit van het winterverblijf van arctische brandganzen; grote groepen van deze vogels worden niet opgemerkt. Wel zwerven kleine groepjes eigen 'zomerganzen' rond. (mededeling NM, SBB, Van Roomen et al. 2006).

Figuur 3.6 Aantal brandganzen in de regio Zuid-Holland-Noord per WBE weergegeven (Tolkamp & Guldemond 2007, 2008). WBE: (2) Duin- & bollenstreek, (3) Ade, (4) De Aarlanden en (8) Rijnland-Zuid.

Landbouwschade

In de regio Zuid-Holland-Noord (WBE De Aarlanden) is in 2006-2008 achtereenvolgens 202, 70 en 0 euro schade door brandganzen in de zomer getaxeerd (gegevens Faunafonds). In het eerste jaar betrof het schade aan grasland en in het tweede jaar aan groenten. In 2009 is in Duin- & bollenstreek 114 euro getaxeerd.

Maatregelen

Preventieve maatregelen

Ter voorkoming van schade door zomerganzen zijn de afgelopen jaren preventieve middelen ingezet. In de regio Zuid-Holland-Noord wordt gebruik gemaakt van linten (diverse uitvoeringen) en verstoring door mens, voertuig en verjagend afschot. Linten hebben hooguit een kortstondig verstrend effect; na korte tijd zijn de ganzen er aan gewend. Op kwetsbare gewassen (nieuw ingezaaid grasland, wintertarwe) worden overeenkomstig de regels van het Faunafonds zonodig twee middelen toegepast waarvan één akoestisch.

Nestbehandeling

Niet aan de orde geweest.

Afschot

In het kader van de *Jachtwet* zijn in 1999-2002 voor zover bekend geen vergunningen verleend voor afschot van brandganzen ter voorkoming of beperking van landbouwschade. In het kader van de *Flora- en faunawet* zijn in 2002 - 2005 (op een periode van een maand in 2005 na; geen afschot heeft plaatsgevonden) geen ontheffingen verleend voor het verontrusten en/of doden van brandganzen in de regio ter voorkoming en beperking van landbouwschade.

In de zomer van 2006 is bestrijding van de brandgans in de gehele provincie Zuid-Holland mogelijk geweest op basis van een vrijstelling; zover bekend zijn in de Zuid-Holland-Noord geen brandganzen gedood op basis van deze vrijstelling. Vanaf de zomer van 2007 is bestrijding van de brandgans mogelijk op ontheffing (tabel 3.6).

Tabel 3.6 Aantal geschoten brandganzen in het zomerhalfjaar in 2002-2008 (gegevens FBE).

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Duin- & bollenstreek						0	0	0
Ade						0	0	0
De Aarlanden						100	120	145
Rijnland-Zuid						24	0	0
totaal	0	0	0	0	0	124	120	145

3.4 Grote Canadese gans

Aantal en verspreiding broedvogels

De in Zuid-Holland in het wild broedende Canadese ganzen zijn nakomelingen van ontsnapte en verwilderde exemplaren (Lensink 1996). Sinds eind jaren tachtig is het aantal dat in het vrije veld van Zuid-Holland broedt, gestaag toegenomen. In 1998-2000 ging het om 260 paar (SOVON 2002) en in 2004 al om meer dan 600 paar (Van der Jeugd *et al.* 2006).

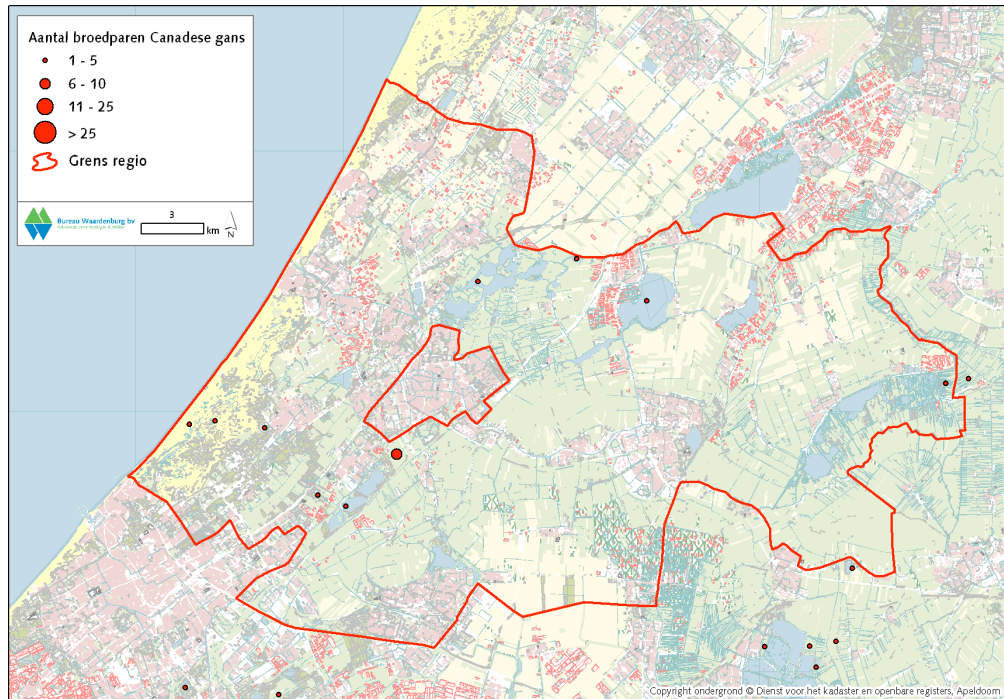
Begin jaren tachtig zijn vanuit Haagse parken Canadese ganzen in het vrije veld gaan broeden. De eerste vestiging vond plaats in de Ackerdijksche Plassen. Hier zijn de broedparen tot 1987 kort gehouden waardoor verdere uitbreiding vrijwel uitbleef. Deze maatregel moest de hier ook broedende grauwe gans bevoordelen. Na 1987 zijn de maatregelen tegen de Canadese gans gestaakt en kon de soort een opmars in Delfland beginnen. In 1994 werd het aantal hier op rond de 15 paar geschat (Lensink 1996).

Tabel 3.7 Belangrijke gebieden van broedende Canadese ganzen in Zuid-Holland-Noord (Voslamber 2005, website VWG Meyendel, VWG Vlietlanden, gegevens Natuurmonumenten, WBE Rijnland-Zuid).

	2000	2005	2009
Meijendel		7	>17 (opgave 2008)
Starrevaart		12	40
Rijnland-Zuid		2	25-30
Ade		2	10
De Aarlanden		1	20-40
Nieuwkoopse Plassen		3	10-20
totaal	32	>27	120-170

In 2000 is het aantal broedpaar geschat op ruim 30 broedpaar voor de regio Zuid-Holland-Noord (Lensink 2002). In 2005 zijn in Zuid-Holland-Noord 27 paar geteld; gezien het aantal enkele jaren eerder is dit vermoedelijk een ondertelling (figuur 3.7, Voslamber 2005). De grootste concentratie bevond zich bij Starrevaart/Vlietlanden. In

2009 is het aantal broedparen op 120-170 paar geschat (tabel 3.7). Bij een jaarlijkse toename van 36% (zie achtergronddocument) kunnen 40 broedparen in 2005 zijn toegenomen tot 140 paar in 2009.

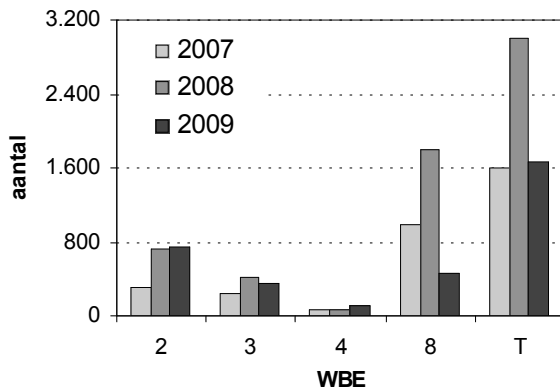

Figuur 3.7 Verspreiding van Canadese ganzen (paren) in Zuid-Holland-Noord in 2005 (Voslamber 2005).

Aantal en verspreiding niet-broedvogels

De totale populatie Canadese ganzen bestaat uit broedparen, juvenielen, tweede- en derdejaars (sub-adulten). De sub-adulten zijn niet-broedende vogels, omdat Canadese ganzen na hun vierde winter beginnen met broeden. In juli 2007-2009 zijn achtereenvolgens 1.600, 3.006 en 1.842 Canadese ganzen genoteerd in de regio Zuid-Holland-Noord (figuur 3.8, Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). In gebieden die in alle drie de jaren zijn geteld ging het achtereenvolgens om 1.555, 2.899 en 1.513 ex. De uitschieter in 2008 komt vooral voor rekening van Rijnland-Zuid en hangt mogelijk samen met een toevloed van vogels uit broedgebieden in het aangrenzende Delfland.

Een populatie van 150 broedparen bestaat in de zomer ongeveer uit 850 vogels. De getelde aantallen in juli liggen beduidend hoger. Dit duidt erop dat direct na het broedseizoen vogels van elders naar Zuid-Holland-Noord komen. De meest waarschijnlijke herkomst is de regio Delft – Den Haag waar een onbekend maar groot aantal in de stedelijke omgeving broedt. Daarnaast kan dit erop wijzen dat het aantal broedparen in 2009 is onderschat.

Figuur 3.8 Aantal Canadese ganzen in de regio Zuid-Holland-Noord per WBE weergegeven (Tolkamp & Guldemond 2007, 2008, 2009). WBE's: (2) Duin- & bollenstreek, (3) Ade, (4) De Aarlanden en (8) Rijnland-Zuid.

In het winterhalfjaar houden zich verspreid groepen Canadese ganzen in Zuid-Holland-Noord op, met concentraties rond de plassegebieden in de regio. Hun aantal is de afgelopen jaren toegenomen; gelijk de algehele toename van de soort.

Landbouwschade

In 2002-2009 is geen landbouwschade getaxeerd voor Canadese ganzen; de soort valt onder de landelijke vrijstelling ex artikel 65 Flora- en faunawet. In geval van dreigende schade kan de grondgebruiker overgaan tot maatregelen. Voor deze soort bestaat geen schaderegeling en daarmee bestaat ook geen inzicht in de schade die de soort veroorzaakt. In gebieden met grotere groepen doet deze zich zonder twijfel voor.

Maatregelen

Preventieve maatregelen

Voor Canadese ganzen worden geen gerichte preventieve maatregelen genomen. In Zuid-Holland-Noord wordt ter voorkoming van schade door zomerganzen gebruik gemaakt van linten (diverse uitvoeringen) en verstoring door mens, voertuig en verjagend afschot. Linten hebben hooguit een kortstondig verstorend effect; na korte tijd zijn de ganzen eraan gewend.

Nestbehandeling

Voor zover bekend heeft geen nestbehandeling plaatsgevonden.

Afschot

In 2003-2004 zijn de eerste Canadese ganzen in deze regio geschoten; nadien ieder jaar een groter aantal (tabel 3.8).

Tabel 3.8 Aantal geschoten Canadese ganzen in 2000/2008 (gegevens WBE's).

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Duin- & bollenstreek						77	76	154
Ade				33	15	29	27	61
De Aarlanden							30	?
Rijnland-Zuid					19	36	61	144
totaal	0	0	0	33	34	142	194	359

3.5 Soepgans

Aantal en verspreiding broedvogels

De soepgans is de verzamelnaam voor alle gedomesticeerde vormen van de grauwe gans. De domesticatie door de mens is zo'n 5.000 jaar geleden begonnen (Kear 1989). Kruisingsproducten tussen verschillende ganzensoorten (bijvoorbeeld grauwe gans x Canadese gans) worden hier ook toe gerekend. Soepganzen lijken in hun postuur en grootte min of meer op grauwe ganzen. Hun verenkleed loopt uiteen van geheel wit tot vrijwel identiek aan grauwe gans. Wanneer de soepganzen in het wild zijn gaan broeden in Nederland is niet bekend; vermoedelijk stammen de eerste gevallen uit de jaren zeventig (Lensink 1998). In 2000 is het aantal broedparen voor Nederland geschat op 4.000-6.000 broedpaar (Lensink 2002); uit deze gegevens kan geen schatting voor Zuid-Holland worden afgeleid. In 2004 is het aantal voor Zuid-Holland op 831 paren geschat (Van der Jeugd *et al.* 2006). In 2005 zijn 550 broedpaar geteld en lag het werkelijke aantal hoger (Voslamber 2005).

In de regio Zuid-Holland-Noord zijn in 2005 86 broedpaar genoteerd (Voslamber 2005). De grootste concentraties zijn vastgesteld in het Woerdense Verlaat (Nieuwkoop) 15 paar en Braassemmermeer 14 paar (tabel 3.9, figuur 3.9). Daarnaast zijn groepen broedvogels vastgesteld aan de zuidzijde van Nieuwkoop en rond Leiden. Uitgaande van de meest recente telling van 86 broedpaar in 2005 en een jaarlijkse toename van 4% (Van der Jeugd *et al.* 2006), wordt het aantal broedparen in de Zuid-Holland-Noord in 2008 geschat op 96 paar. In rondgang langs leden van WBE's leert dat het werkelijke aantal anno 2009 vermoedelijk hoger ligt met een totaal van rond de 150 paar.

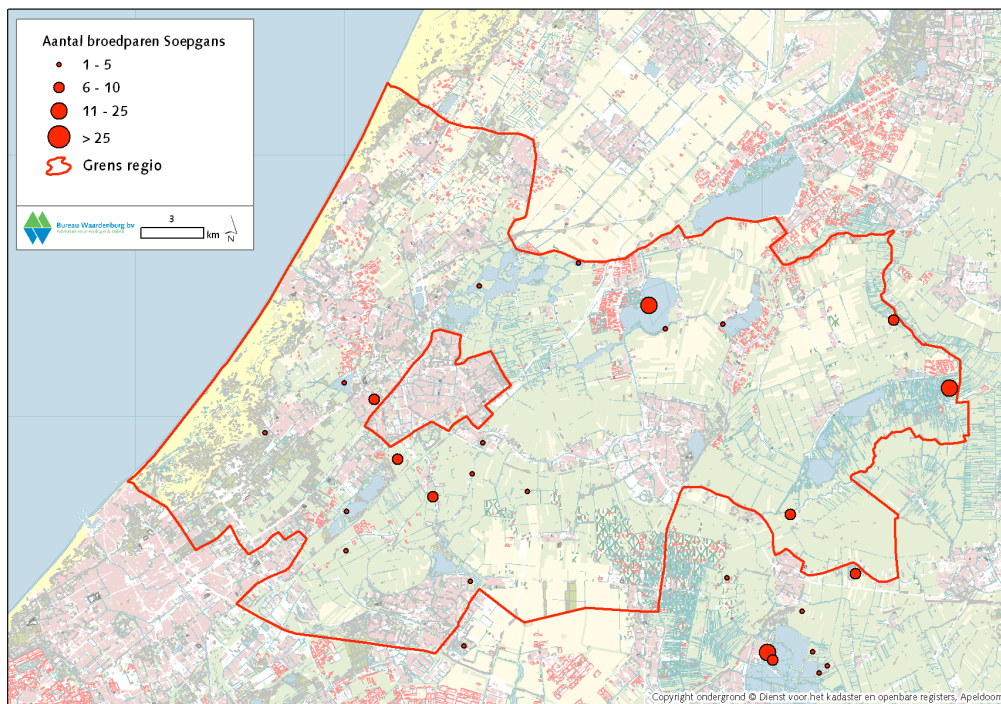
Tabel 3.9 Belangrijke gebieden van broedende soepganzen in Zuid-Holland-Noord in 2005 (Voslamber 2005, WBE's).

	2005		2009
Woerdense Verlaat	15	Duin- & bollenstreek	5-15
Braassemmermeer	14	Ade	5-15
Zevenhoven Polder	7	De Aarlanden	60-80
Hofpolder	7	Rijnland-Zuid	25-40
Zoeterwoude dorp	7		
Hornpolder	6		
Leiden, Stevenshof	6		

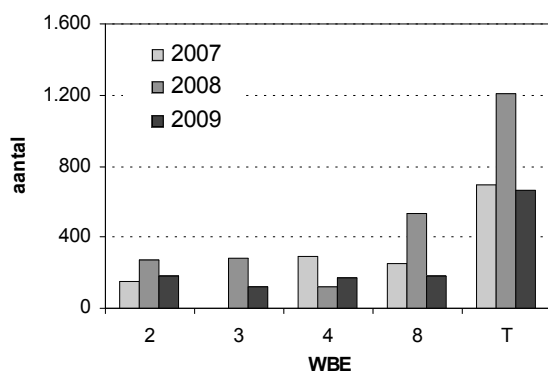
Aantal en verspreiding niet-broedvogels

Soepganzen beginnen veelal pas na hun derde winter met broeden. De totale populatie soepganzen in de zomer bestaat daarom uit broedparen, eerstejaars (juvenielen) en tweede- en derdejaars (sub-adulten) vogels. In 2007-2009 (juli) zijn achtereenvolgens 694, 1209 en 660 soepganzen genoteerd in de regio Zuid-Holland-Noord (figuur 3.10, Tolkamp & Guldemond 2007, 2008, 2009). Het lagere aantal in 2008 lijkt een gevolg van een onvolledige telling.

Een broedpopulatie van 100 paren bestaat in de zomer ongeveer uit een kleine 500 ex en van 150 paren uit ruim 700 ex. De getelde aantallen in de zomer liggen in deze orde van grootte.

Figuur 3.9 Verspreiding van soepgans als broedvogel in de regio Zuid-Holland-Noord in 2005 (Voslamber 2005).

Figuur 3.10 Aantal soepganzen in de regio Zuid-Holland-Noord per WBE (Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). WBE's: (2) Duin- & bollenstreek, (3) Ade, (4) De Aarlanden en (8) Rijnland-Zuid.

De soepganzen uit Zuid-Holland-Noord verblijven het gehele jaar in het gebied, waarbij afzonderlijke groepen honkvast zijn.

Landbouwschade

Voor deze soort bestaat geen schaderegeling en daarmee bestaat ook geen inzicht in de schade die de soort veroorzaakt. De soort richt schade aan, zeker waar groepen langdurig verblijven.

Maatregelen

Preventieve maatregelen

Voor soepganzen worden geen preventieve maatregelen genomen. Maatregelen voor beschermde soorten (grauwe gans, kolgans, brandgans) hebben evenzo effect op soepganzen. In Zuid-Holland-Noord wordt veelvuldig gebruik gemaakt van linten (diverse uitvoeringen) en verstoring door mens, voertuig en verjagend afschot. Linten hebben hooguit een kortstondig verstrend effect; na korte tijd zijn de ganzen er aan gewend.

Nestbehandeling

Voor zover bekend heeft geen nestbehandeling onder soepganzen plaatsgevonden.

Afschot

Sinds 2002 wordt jaarlijks een aantal soepganzen afgeschoten (tabel 3.10).

Tabel 3.10 Aantal geschoten soepganzen in 2001/2008 (gegevens WBE's).

	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Duin- & bollenstreek		2		55	12	47	59
Ade		23	53	55	125	47	187
De Aarlanden				63	22		
Rijnland-Zuid				4	7	19	
totaal	0	25	53	177	166	113	246

3.6 Indische gans

Aantal en verspreiding broedvogels

Indische ganzen broeden sinds 1986 jaarlijks in Nederland. Ook deze soort kent de oorsprong van het voorkomen in het vrije veld in ontsnapping/vrijlating (Van Horssen & Lensink 2000). In 1998-2000 is het aantal broedparen in ons land geschat op 60-70 paar (Lensink & van Horssen 2002). In 2005 zijn in de provincie Zuid-Holland 32 paar geteld (Voslamber 2005) waarvan 6 paar in de Reeuwijkse Plassen.

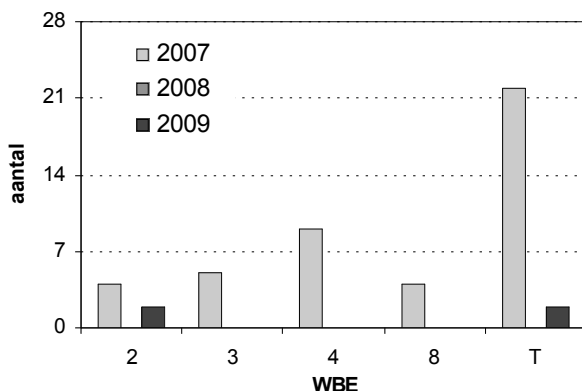
In 2005 zijn vijf broedpaar vastgesteld in Zuid-Holland-Noord: vier paar in WBE Rijnland-Zuid en één paar in WBE Ade (Voslamber 2005). In 2009 was dit toegenomen tot 5-6 paar in Rijnland-Zuid, enkele paren in de Nieuwkoopse Plassen en 1 paar in de Duin- & bollenstreek

Aantal en verspreiding niet-broedvogels

Indische ganzen beginnen na hun tweede of derde winter met broeden. De totale populatie Indische ganzen in de zomer bestaat derhalve uit broedparen, juvenielen en tweedejaars vogels (sub-adulten). In juli 2007-2009 zijn achtereenvolgens 22, 0 en 2 Indische ganzen genoteerd in Zuid-Holland-Noord (figuur 3.11, Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009).

Landbouwschade

In 2002-2008 is geen landbouwschade getaxeerd die veroorzaakt is door Indische ganzen; de soort is onbeschermd en schade veroorzaakt door onbeschermden soorten wordt niet vergoed.

Figuur 3.11 Aantal Indische ganzen in de regio Zuid-Holland-Noord (Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). WBE's: (2) Duin- & bollenstreek, (3) Ade, (4) De Aarlanden en (8) Rijnland-Zuid.

Maatregelen

Voor Indische ganzen worden geen preventieve maatregelen genomen. Maatregelen voor inheemse soorten (grauwe gans, kolgans, brandgans) hebben evenzo effect op deze soort.

Nestbehandeling

Zover bekend zijn geen nesten behandeld.

Afschot

Voor zover bekend heeft geen afschot van Indische ganzen plaatsgevonden.

3.7 Nijlgans

Aantal en verspreiding broedvogels

Zuid-Holland had in 1967 de primeur van een broedgeval van nijlganzen in het vrije veld (Teixeira 1979, Lensink 1996). De oorspong van deze vestiging bestaat uit uitzetting(en) in Haagse parken. In 1972 broedden rond Den Haag al 7 paar. Nadien is het aantal toegenomen en is de verspreiding steeds ruimer geworden. In 1994 is het aantal geschat op 280-300 paar in Zuid-Holland (Lensink 1996) en in 1998-2000 op ongeveer 900 paar waarvan 145 paar in Zuid-Holland-Noord (Lensink 2002). Hiervan broedt een deel in de stedelijke gebieden van Leiden, Zoetermeer en Alphen a/d Rijn.

Uitgaande van de meest recente schatting van 145 broedpaar in 1998-2000 en een jaarlijkse exponentiële groei van 11% in Zuid-Holland nadien wordt het aantal broedparen in Zuid-Holland-Noord in 2009 geschat op bijna 400 paar. In deze schatting is geen rekening gehouden met eventuele maatregelen die na 2005 zijn getroffen ter voorkoming of beperking van landbouwschade. Een rondgang langs de WBE's leert dat deze schatting vermoedelijk te laag ligt: zij komen tot het volgende overzicht (tabel 3.11). Het toegenomen afschot (tabel 3.12) sinds de eeuwwisseling heeft niet geleid tot een afname in de populatietoename.

De nijlgans is een territoriale soort die in gebieden met een afwisseling van water en grazige vegetaties dichtheden van enkele paren per 100 ha kan bereiken. In gebieden met geringe predatiedruk op de grond maakt ze grondnesten. De meeste broedparen verkiezen een tweede hands nest, holte of nestkast.

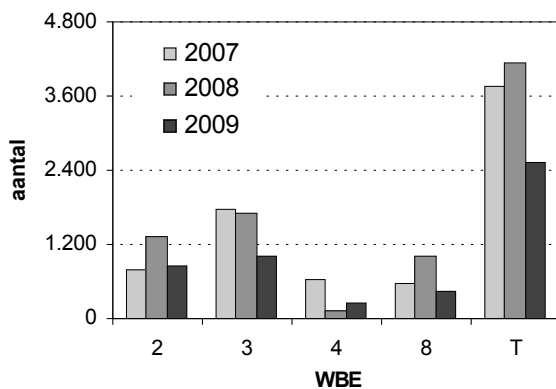
Aantal en verspreiding niet-broedvogels

Nijlganzen kunnen al na hun eerste winter deelnemen aan het broedproces. In de zomermaanden bestaat de populatie derhalve uit broedvogels en hun jongen van dat jaar, aangevuld met vogels zonder jongen, nest of territorium. In juli 2007-2009 zijn achtereenvolgens 3.743, 4.149 en 2.604 nijlganzen genoteerd in de regio Zuid-Holland-Noord (figuur 3.11, Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009). In gebieden die in alle drie de jaren zijn geteld, ging het achtereenvolgens om 3.714, 4.091 en 2.394 ex.

Tabel 3.11 Belangrijke gebieden van broedende nijlganzen in Zuid-Holland-Noord (Voslamber 2005, website VWG Meyendel, VWG Vlietlanden, gegevens Natuurmonumenten, WBE Rijnland-Zuid).

	2000	2005	2009
Meijndel		11	>24 (opgave 2008)
Duin & Bollenstreek			45-55
Rijnland-Zuid			80-100
Kagerplassen			10-20
Ade			20-40
Braassemermeer			30-50
Nieuwkoopse Plassen		3	50-60
De Aarlanden		1	50-150
totaal	32	>27	310-500

In 2009 wordt het aantal broedparen geschat op rond de 400 paar. Dit komt overeen met ongeveer 1.800 ex in de zomermaanden. Het getelde aantal in juli 2007-2009 ligt hier ruimschoots boven. Dit suggereert dat of een aanzienlijk aantal van elders naar de regio komt of dat het aantal broedparen aanzienlijk is onderschat. Er zijn geen aanwijzingen voor massale verhuizingen in de zomermaanden. Dit duidt erop dat het aantal broedparen mogelijk hoger ligt dan de geschatte 400 paar.

Figuur 3.12 Aantal nijlganzen in Zuid-Holland-Noord per WBE (Tolkamp & Guldmond 2007, 2008). WBE's: (2) Duin- & bollenstreek, (3) Ade, (4) De Aarlanden en (8) Rijnland-Zuid.

Buiten het broedseizoen zwerven nijlganzen rond, waarbij in Zuid-Holland-Noord vooral lokale vogels verblijven.

Landbouwschade

Voor deze soort bestaat geen schaderegeling en daarmee bestaat ook geen inzicht in de schade die de soort veroorzaakt. De soort richt schade aan, zeker waar groepen langdurig verblijven.

Maatregelen

Preventieve maatregelen

Voor nijlganzen worden geen preventieve maatregelen genomen. Maatregelen voor inheemse soorten (grauwe gans, kolgans, brandgans) hebben evenzo effect op deze soort.

Nestbehandeling

Voor zover bekend zijn van nijlganzen geen nesten behandeld.

Afschot

In 2000-2008 neemt het aantal nijlganzen dat jaarlijks wordt geschoten toe van 176 ex in het eerste jaar tot 1.442 ex in het laatste jaar (tabel 3.12).

Tabel 3.12 Aantal geschoten nijlganzen in 2000/2008 (gegevens WBE's).

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Duin & Bollenstreek			74	91	375	591	488	855
Ade	153	260	287	345	282	243	217	437
De Aarlanden	23	135	92	65	179	126	237	?
Rijnland-Zuid				31	76	62	73	150
totaal	176	395	453	532	912	1022	1015	1442

3.8 Overige soorten

In Zuid-Holland-Noord zijn geen andere soorten ganzen broedend vastgesteld dan de hiervoor besproken zeven soorten.

Tijdens de tellingen in juli 2007-2009 zijn geen andere soorten ganzen waargenomen dan hiervoor besproken (Tolkamp & Guldmond 2007, 2008, 2009).

3.9 Samenvatting en evaluatie

Aantal ganzen

Het aantal broedende ganzen in Zuid-Holland-Noord is de afgelopen jaren toegenomen. De vastgestelde of geschatte jaarlijkse toenames komen overeen met de mate van toename zoals die voor de gehele provincie is vastgesteld.

In de zomermaanden zijn de aantallen ganzen in het gebied een afgeleide van het aantal broedvogels (= de aantallen bestaan uit het aantal broedvogels, juvenielen en subadulten). Bij grauwe gans liggen de aantallen in juli hoger dan op grond van de aantallen broedvogels verwacht mag worden (tabel 3.13). Dit wijst erop dat vogels van elders naar Zuid-Holland-Noord komen. Onder de Canadese gans is eenzelfde patroon zichtbaar. Mogelijk komen na de broedtijd vogels vanuit de stedelijke omgeving van Den-Haag en Delft naar het gebied. Ook van de nijlgans ligt het aantal in de zomer hoger dan op grond van de broedvogelaantallen verwacht mocht worden. Van deze

soort wordt het aantal broedparen mogelijk onderschat. Van soepganzen zijn aantal broedparen en aantal in de zomermaanden met elkaar te rijmen. Van brandgans, Indische gans en kolgans komen nog weinig broedgevallen voor. Van deze soorten zwerven na het broedseizoen kleine groepen rond.

Tabel 3.13 Samenvatting aantal broedparen en aantal vogels van ganzensoorten in Zuid-Holland-Noord. Schattingen 2009 dit rapport, geteld 2008 en 2009 Tolkamp & Guldmond 2008, 2009.

	schatting 2009 broedparen	schatting 2009 ex populatie	geteld 2008 populatie	geteld 2009 populatie
grauwe gans	2.280	12.000	15.300	10.447
kolgans	2-3	12	99	54
brandgans	40	170	350	200
Canadese gans	140	850	3.000	1.841
soepgans	>150	>500	450	672
Indische gans	10-12	40	22	2
nijlgans	400	1.800	4.150	2.604

De grauwe gans broedt in Zuid-Holland-Noord vooral in de waterrijke gebieden als Starrevaart/Vlietlanden, Kagerplassen, Braassemermeer, Geerpolder en Nieuwkoopse Plassen. De soort verschijnt als broedvogel ook in toenemende mate in graslandpolders en in de parken binnen of aan de rand van de stedelijke omgeving. Ook voor de andere soorten geldt dat de waterrijke en moerasrijke gebieden de grootste aantallen broedvogels herbergen. Vooral soepgans en nijlgans worden ook in steden en dorpen aangetroffen.

Schade

De getaxeerde schade aan graslanden is de afgelopen zes jaar toegenomen; vooral op conto van grauwe gans en in recente jaren ook van kolgans en brandgans. Voorheen was deze schade nog nihil. Voor overige soorten wordt geen schade getaxeerd. Aangenomen wordt dat deze schade een zelfde stijgende lijn vertoont.

Schade aan flora en fauna is niet geconstateerd. In enkele gebieden lopen de dichtheden aan foeragerende ganzen gestaag op en is het moment dichtbij dat vegetatiestructuren die van belang zijn voor broedende weidevogels verdwijnen en als gevolg daarvan de weidevogels dus ook. In moerasgebieden valt de graasdruk op rietvegetaties nog binnen de grenzen van het aanvaardbare; wel lopen legakkers door vraat en vertrapping een verhoogd risico op afslag.

In enkele dagrecreatieterreinen neemt de overlast voor verpozend publiek toe, waardoor de functionaliteit van deze gebieden afneemt. Rond ganzenrijke gebieden kan de veiligheid op de openbare weg/fietspad in het geding komen (met name door soepgans, grauwe gans). Enkele zwemwaterlocaties (mensen) worden ook als overnachtingsplek door ganzen gebruikt. De verhoogde belasting met faeces draagt mogelijk bij in de afkondiging van een zwembod voor enkele wateren in de afgelopen jaren.

Een deel van de grauwe ganzen uit de regio foerageert in de zomermaanden in de Haarlemmermeer. Deze vogels vormen in de nabijheid van Schiphol tijdens bewegingen in het kader van slaaptrek, drinken/rusten en wisselen van locatie een risico voor het luchtverkeer. Het aantal ganzen in de regio, alsook in de Haarlemmermeer is de afgelopen jaren toegenomen, en daarmee ook de aantasting van de veiligheid voor het luchtverkeer.

Maatregelen

Maatregelen in de preventieve sfeer hebben nauwelijks effect gesorteerd. Afschot, vangst en nestbehandeling worden sinds enkele jaren toegepast. De omvang hiervan heeft een dempend effect op de groeisnelheid van populaties gehad (zie ook hoofddocument).

Conclusie

Door de grauwe gans wordt schade veroorzaakt aan graslanden en soms ook bouwland. Aangenomen wordt dat dit ook voor Canadese gans, soepgans en nijlgans geldt. De omvang van de schade is de afgelopen jaren in rap tempo toegenomen. Op een aantal locaties dreigen volksgezondheid en openbare veiligheid in het geding te komen alsook dreigt er schade aan flora en fauna. Daarnaast dragen grauwe ganzen uit de regio bij aan de afname van de veiligheid van het luchtverkeer rond Schiphol.

4 Plan zomerganzen 2010-2014

4.1 Landschap

Zuid-Holland-Noord is samengesteld uit verschillende landschapstypen. De duinen zijn planologische en anderszins goed beschermd. Hier zullen zich geen grote veranderingen in het landschap voordoen. In de omgeving van Leiden en omliggende dorpen zal de verstedelijking voortschrijden. In deze omgeving worden ook nieuwe groengebieden ingericht met een functie voor met name natuur en recreatie. Verder naar het oosten liggen vooral graslandpolders die deel uit maken van het Groene Hart. De status van deze gebieden is planologisch verankerd. Inliggende natuurgebieden zijn goed beschermd. Op grond van het voorgaande wordt geconcludeerd dat in het landschap in de komende jaren geen grootschalige veranderingen zullen optreden waardoor de mogelijkheden voor broedende en foeragerende ganzen ingrijpend zullen veranderen. Wel is in het zuiden van Rijnland in de Driemanspolder en het aangrenzende deel van de Polder Nootdorp een waterbergingsopgave van ruim 300 ha voorzien. Realisatie van deze opgave, in combinatie met de ontwikkeling van functies natuur en recreatie, kan leiden tot het ontstaan van nieuw broedhabitat voor ganzen.

4.2. Doelen voor de nabije toekomst

Uitgangspunten en doelen

Bij het formuleren van de doelen voor de (nabije) toekomst gelden de volgende uitgangspunten:

- de grauwe gans is beschermd en behoort tot de inheemse fauna;
- de kolgans en de brandgans zijn beschermd, maar zijn als broedvogel niet inheems; het voorkomen in het gebied is gelieerd aan aanwijsbare ontsnapping/vrijlating.
- de Canadese gans is beschermd maar is als broedvogel niet inheems; het voorkomen in de regio is gelieerd aan aanwijsbare ontsnapping/vrijlating.
- de soepgans, de Indische gans en de nijlgans zijn niet beschermd en hun voorkomen in Zuid-Holland-Noord is gelieerd aan ontsnapping/vrijlating.

Bij alle overwegingen die ingaan op beperken van aantallen geldt dat aan de gunstige staat van instandhouding geen afbreuk mag worden gedaan. In het Hoofddocument wordt aan de gunstige staat van instandhouding voor Zuid-Holland vorm en inhoud gegeven.

Op basis van de uitgangspunten gelden voor Zuid-Holland-Noord voor de inheemse soorten de volgende doelen:

grauwe gans	ruimte bieden en houden aan een broedpopulatie die vooral in gebieden met een (neven)functie voor natuur broedt en foerageert en geen schade veroorzaakt aan flora en andere fauna en evenmin afbreuk doet aan de veiligheid van het luchtverkeer; beperkende maatregelen zullen hierop zijn afgestemd;
-------------	---

kolgans	verwijdering van deze soort uit het vrije veld, zonder dat dit ten koste gaat van kolganzen die hier in het winterhalfjaar verblijven;
brandgans	verwijdering van deze soort als broedvogel uit het vrije veld;
Canadese gans	verwijderen van deze soort als broedvogel uit het vrije veld.
Voor onbeschermde soorten gelden de volgende doelen:	
soepgans	verwijderen van deze soort uit het vrije veld;
Indische gans	verwijderen van deze soort uit het vrije veld;
nijlgans	verwijderen van deze soort uit het vrije veld;
overige soorten	zonodig verwijderen van deze soorten uit het vrije veld.

Overwegingen over soorten

De grauwe gans is van oudsher een inheemse broedvogel. Deze soort heeft op eigen kracht en met steun van herintroductieprojecten Nederland opnieuw gekoloniseerd. De soort heeft een eigen rol en plek in ecosystemen op de overgang van land en water. De enorme toename van het aantal in de afgelopen decennia is vooral een gevolg van het omvangrijke aanbod van hoogwaardig voedsel op landbouwgronden. Naast schade aan landbouwgewassen en schade aan flora en fauna doet de soort lokaal afbreuk aan de volksgezondheid en draagt het huidige voorkomen bij in het sterk verhoogde risico voor de veiligheid van het luchtverkeer op Schiphol

De oorsprong van broedende brandganzen in Zuid-Holland-Noord is gelieerd aan ontsnapping/vrijlating. Rondom kolonies veroorzaakt de soort in eerste instantie schade aan landbouwgewassen en afhankelijk van de locatie nadien ook schade aan flora en fauna.

De oorsprong van broedende kolganzen in Zuid-Holland-Noord is gelieerd aan vrijlatingen/ontsnappingen. Elders in het land is gebleken dat groepen zwervende kolganzen op zeker moment succesvol een kolonie kunnen vestigen; dit proces lijkt te zijn begonnen in Zuid-Holland-Noord. Rondom kolonies veroorzaakt de soort in eerste instantie schade aan landbouwgewassen en afhankelijk van de locatie ook nadien schade aan flora en fauna.

De oorsprong van het broeden van soepgans, Indische gans, Canadese gans, nijlgans en andere ganzensoorten is vrijlating en/of ontsnapping. Deze soorten dragen bij in de schade aan landbouwgewassen en met name Canadese gans en soepgans doen lokaal afbreuk aan de volksgezondheid en openbare veiligheid.

Overwegingen bij draagkracht

Binnen Zuid-Holland-Noord ligt een aantal natuurgebieden met broedhabitat voor ganzen en aangrenzend grasland dat geschikt is als opgroeigebied. Het gaat om Nieuwkoop (250 ha grasland), Geerpolderplas (25 ha), Braassemermeer (10 ha), Kagerplassen (totaal 110 ha) en bij Leiden (10 ha). Daarnaast liggen in de regio graslandgebieden zonder broedhabitat: Poelpolder (50 ha), De Wilck (117 ha).

In het broedseizoen heeft een ouder paar 1-2 ha nodig om succesvol jongen groot te brengen. De graslanden rond het broedhabitat in natuurgebieden (ruim 400 ha) zijn geschikt als opgroeigebied. Dit betekent dat binnen de grenzen van natuurgebieden 200-400 paar succesvol jongen groot kunnen brengen. Een groter aantal paren als broedvogel binnen de grenzen van de natuurgebieden zal niet leiden tot meer jongen; wel tot meer adulte vogels. 400-800 paar, met 200-400 succesvolle paren, lijkt een goede schatting voor een stabiele populatie binnen de grenzen van natuurgebieden. In totaal gaat het dan om 1.400-2.800 vogels.

In de wintermaanden kunnen afhankelijk van de productiviteit op natuurgrasland 1-5 grauwe ganzen (zonder mest gift versus weidevogelgrasland met mestgift) overleven en op agrarisch grasland >10 ex. Op de graslanden binnen natuurgebieden gaat het dan om 550-2.750 ex. Wordt dit aantal omgerekend naar broedparen, dan zijn dit 120-600 paar.

Overwegingen bij vliegveiligheid

Een deel van de ganzen die in de zomermaanden rond Schiphol verblijft, is aantoonbaar afkomstig uit broedgebieden rond Kagerplassen en Braassemermeer (gegevens Bureau Waardenburg). Een herkomst uit Geerpolder e.o. ligt in de rede maar is nog niet aangetoond. Een herkomst uit Nieuwkoop is niet uitgesloten maar niet aangetoond. De foeragerende ganzen rond Schiphol veroorzaken thans jaarlijks enkele aanvaringen met grote schadebedragen tot gevolg en baansluitingen met nog hogere schade. Dit wordt uit oogpunt van vliegveiligheid onaanvaardbaar geacht.

Overwegingen bij volksgezondheid en openbare veiligheid

Op enkele locaties delen recreanten en ganzen een waterplas. Hieruit ontstaan bij grote aantallen ganzen risico's voor de volksgezondheid. Bij lage aantallen ganzen zijn deze risico's kleiner. Hetzelfde geldt voor medegebruik van ganzen van de openbare weg of fietspad in relatie tot openbare veiligheid.

Overwegingen bij schade aan flora en fauna

Lokaal wordt thans door vraat de rietontwikkeling teruggedrongen en kunnen legakkers als gevolg van vraat en betreding versneld afkalven. De schaal waarop dit thans gebeurt staat de beheerdoelen voor Nieuwkoop niet in de weg.

Doelen concreet

De volgende randvoorwaarden gelden voor het behoud van een broedpopulatie van grauwe ganzen:

- aanvaardbare schade aan percelen met een functie landbouw;
- minimale schade aan volksgezondheid en openbare veiligheid;
- minimale schade aan flora en andere fauna;
- minimaal risico voor de veiligheid van het luchtverkeer.

Met deze overwegingen in het achterhoofd wordt in Zuid-Holland-Noord in de komende periode het volgende doel nagestreefd:

- grauwe gans 600 paar.

- kolgans 0-1 paar
- brandgans 0-1 paar
- Canadese gans 0-1 paar
- soepgans 0 paar
- Indische gans 0 paar
- nijlgans 0 paar

Deze aantallen ganzen kunnen in principe binnen de grenzen van natuurgebieden overleven. Door de hoge voedselkwaliteit op agrarische graslanden zal een deel van de vogels buiten het broedseizoen buiten natuurgebieden foerageren.

Broeden van grauwe ganzen is voorzien in gebieden met een (neven)functie natuur. In samenhang met de voorgenomen inrichting van deze gebieden is hier ook ruimte voor paren met jongen om te foerageren (opgroeigebieden) alsook voor niet-broedende vogels.

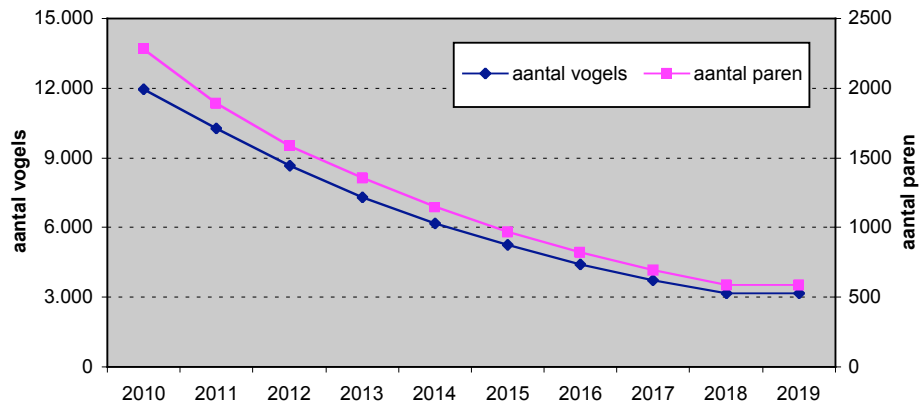
Uit het voorgaande volgt dat het huidige aantal ganzen (tabel 3.13) dat in het gebied broedt boven het gestelde doel ligt. In het vervolg wordt ingegaan op de wegen die open liggen om het gestelde doel te bereiken en dit te behouden.

4.3 Wegen naar het doel

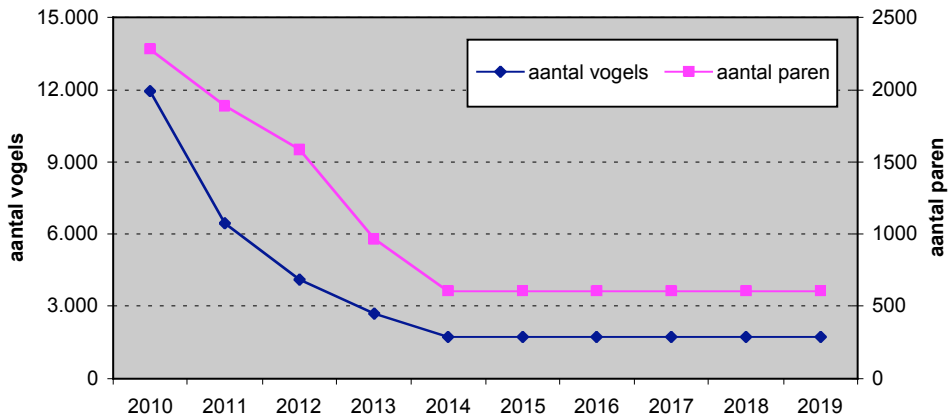
Om het aantal ganzen terug te brengen tot het gestelde doel kunnen maatregelen worden toegepast die de reproductieve output beperken en die de overleving van de vogels beperken. Een stelsel van maatregelen dat beide beperkt, is het meest effectief.

4.3.1 Grauwe gans

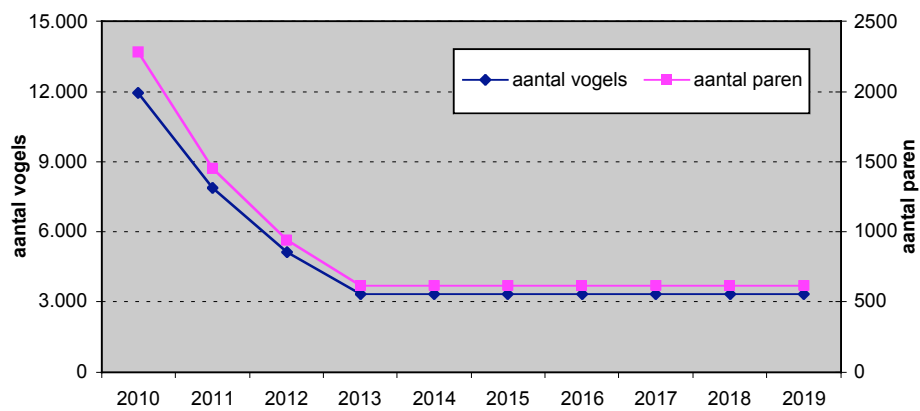
Voor deze soort, de meest talrijke in de regio zijn drie scenario's doorgerekend; jaarlijks 35% onttrekken aan de populatie, jaarlijks 35% onttrekken en op grote schaal nestbehandeling en jaarlijks 50% onttrekken. Hieruit volgt dat in het eerste scenario het bijna een decennium duurt voordat het beoogde doel binnen handbereik is. In het tweede scenario wordt deze periode ongeveer gehalveerd, alsook in het derde scenario. Het effect van nestbehandeling zal alleen tot uitdrukking komen als het op grote schaal en in alle broedgebieden wordt toegepast. Zodra belangrijke gebieden worden overgeslagen zal het effect snel naar nul gaan; en heeft het ook in de gebieden waar het wel wordt toegepast weinig effect. Bij bereiken van het doel zal jaarlijks 23% aan de populatie moeten worden onttrokken om deze op het gewenste niveau te houden.

Figuur 4.1 Scenario voor grauwe ganzen, 35% afschot/vangst.

Figuur 4.2 Scenario voor grauwe ganzen, 90% nestbehandeling en 35% afschot/vangst.

Figuur 4.3 Scenario voor grauwe ganzen, 50% afschot/vangst.

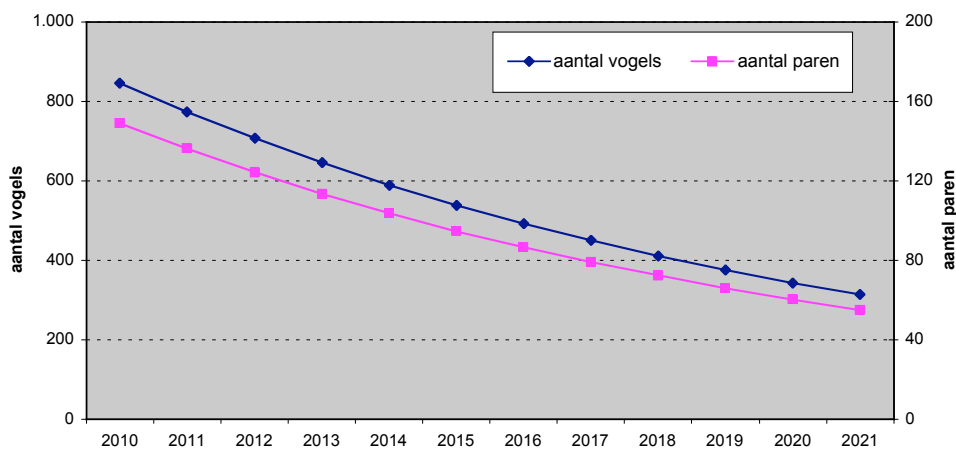
Berekeningen in de scenario's gaan ervan uit dat afschot (en vangst) evenredig is verdeeld over de verschillende leeftijdsklassen. De effectiviteit van het afschot, in de zin van populatiereductie, kan worden verhoogd door het te concentreren op de groep broedvogels, en dan in het bijzonder juist voor aanvang van het broedseizoen.

In enkele wateren ruit een aantal niet-broedvogels de slagpennen. Deze locaties lenen zich ook goed voor vangst van grauwe ganzen. Door hier op in te zetten, kan zeker in de eerste jaren binnen het geschetste scenario tijdwinst worden bereikt.

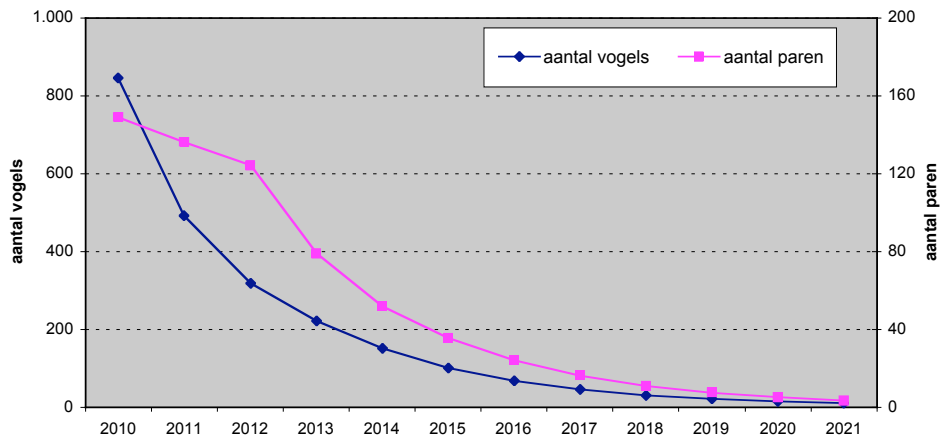
Er zijn geen aanwijzingen dat in het winterhalfjaar vogels van elders in substantiële aantallen in het gebied pleisteren. Afschot in de wintermaanden draagt daarmee evenredig bij aan de effectiviteit. Vooral in de nawinter en vroege voorjaar zijn door de paarband lokale broedparen eenvoudig te herkennen. Afschot in deze groep beperkt ook de reproductieve output in het aanstaande seizoen.

4.3.2 Canadese gans

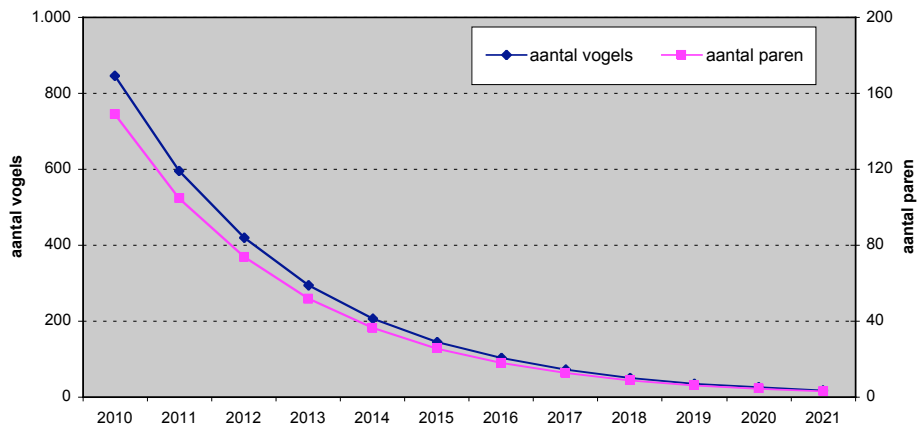
Voor deze soort zijn drie scenario's doorgerekend; jaarlijks 35% onttrekken aan de populatie, jaarlijks 35% onttrekken en op grote schaal nestbehandeling en jaarlijks 50% onttrekken. Hieruit volgt dat in het eerste scenario het meer dan een decennium duurt voordat het beoogde doel binnen handbereik is. In het tweede scenario wordt deze periode ongeveer gehalveerd, alsook in het derde scenario. Het effect van nestbehandeling zal alleen tot uitdrukking komen als het op grote schaal en in alle broedgebieden wordt toegepast. Zodra belangrijke gebieden worden overgeslagen zal het effect snel naar nul gaan; Bij bereiken van het doel zal jaarlijks 29% aan de populatie moeten worden onttrokken om deze op het gewenste niveau te houden.

Figuur 4.4 Scenario voor Canadese ganzen, 35% afschot/vangst.

Figuur 4.5 Scenario voor Canadese ganzen, 90% nestbehandeling en 35% afschot/vangst.

Figuur 4.6 Scenario voor Canadese ganzen, 50% afschot/vangst.

Berekeningen in de scenario's gaan ervan uit dat afschot (en vangst) evenredig is verdeeld over de verschillende leeftijdsklassen. De effectiviteit van het afschot, in de zin van populatiereductie, kan worden verhoogd door het te concentreren op de groep broedvogels.

Canadese ganzen ruien hun slagpennen op grotere wateren waarbij ze op de aangrenzende grasland foerageren. Verschillende locaties lenen zich in deze periode goed voor vangst van deze ganzen. Door hier op in te zetten, kan zeker in de eerste jaren binnen het geschetste scenario tijdwinst worden bereikt.

Er zijn geen aanwijzingen dat in het winterhalfjaar vogels van elders in substantiële aantallen in het gebied pleisteren. Afschot in de wintermaanden draagt daarmee evenredig bij aan de effectiviteit. Vooral in de nawinter en vroege voorjaar zijn door de

paarband lokale broedparen altijd goed te herkennen. Afschot in deze groep beperkt ook de reproductieve output in het aanstaande seizoen.

4.3.3 Soepgans

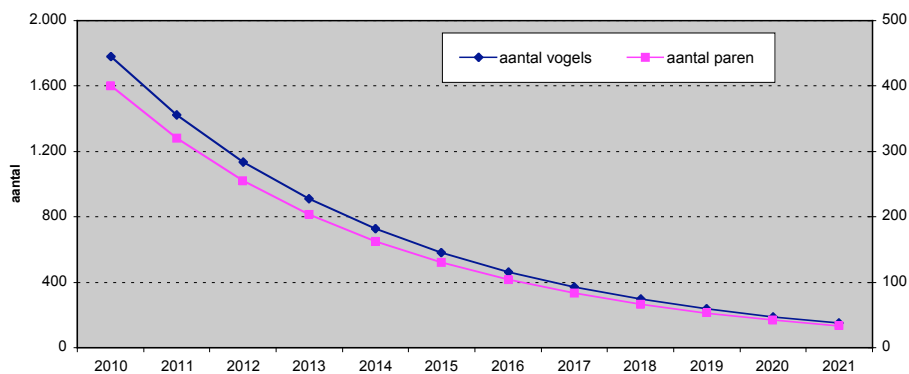
Voor de soepgans zal gebruik gemaakt worden van:

- nestbehandeling;
- afschot;
- vangen van ruiende vogels.

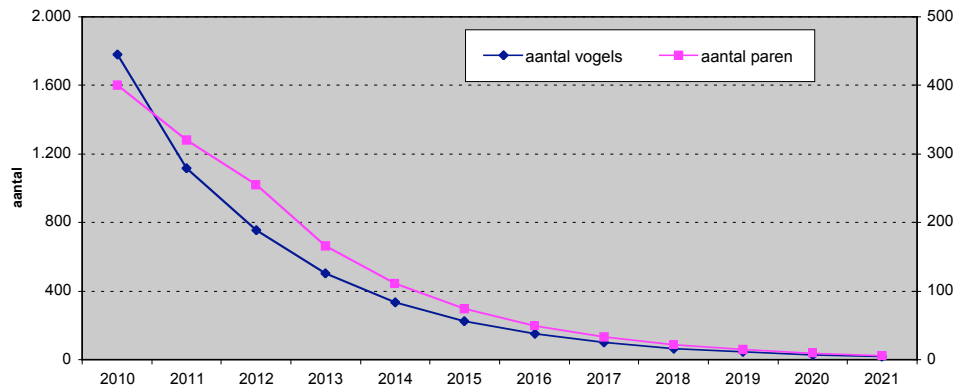
Deze soort is zeer honkvast. Grotere concentraties broedvogels lenen zich goed voor vangen direct na het broedseizoen (eerste helft juni). Onttrekken van aantallen heeft dan ook direct invloed op de lokale broedvogels. Afschot en nestbehandeling kunnen hierop een belangrijke aanvulling zijn. Naar verwachting kan met gerichte inzet van genoemde methodieken het aantal binnen enkele jaren aanzienlijk zijn teruggebracht.

4.3.4 Nijlgans

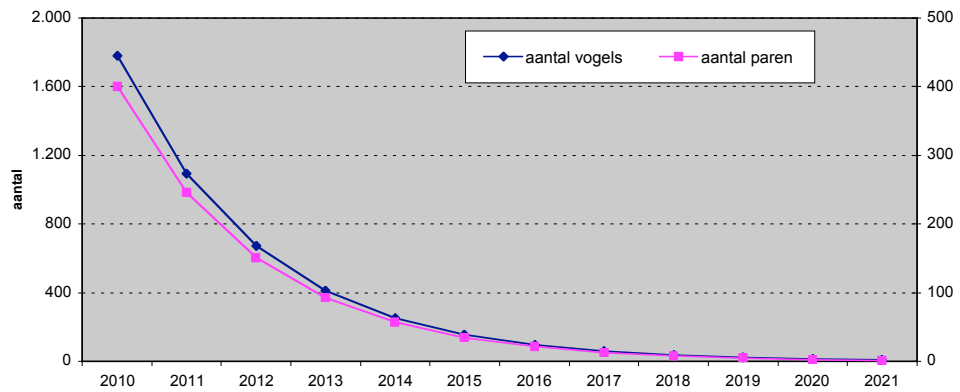
Voor deze soort zijn drie scenario's doorgerekend; jaarlijks 35% onttrekken aan de populatie, jaarlijks 35% onttrekken en op grote schaal nestbehandeling en jaarlijks 50% onttrekken. Hieruit volgt dat in het eerste scenario het ongeveer een decennium duurt voordat het beoogde doel binnen handbereik is. In het tweede scenario wordt deze periode ongeveer gehalveerd, alsook in het derde scenario. Het effect van nestbehandeling zal alleen tot uitdrukking komen als het op grote schaal wordt toegepast. Gezien het solitaire broedgedrag van de soort lijkt nestbehandeling zonder erg veel inzet van mensen geen optie en zal het succes van beperking vooral uit afschot/vangst gehaald moeten worden.

Figuur 4.7 Scenario voor nijlganzen, 35% afschot/vangst.

Figuur 4.8 Scenario voor nijlganzen, 90% nestbehandeling en 35% afschot/vangst.

Figuur 4.9 Scenario voor nijlganzen, 50% afschot/vangst.

Berekeningen in de scenario's gaan ervan uit dat afschot en vangst evenredig is verdeeld over de verschillende leeftijdsklassen. De effectiviteit van het afschot, in de zin van populatiereductie, kan worden verhoogd door het te concentreren op de groep broedvogels.

4.3.5 Andere soorten

Het aantal kolganzen en brandganzen in de regio is nog beperkt. Voor beide soorten geldt dat met gerichte actie het aantal snel en effectief beperkt kan worden. Hiertoe kan gebruik gemaakt worden van vangen (brandgans juli, kolgans juni/juli) en afschot. Hiermee kan voorkomen worden dat beide soorten grote voet aan de grond krijgen om daarna snel in aantal toe te nemen. Hetzelfde geldt voor de Indische gans, een soort waarvan het aantal nog minimaal is.

4.4 Monitoring

In de regio zal jaarlijks (winter) een overleg tussen alle betrokken partijen worden belegd waarin de maatregelen uit het voorgaande jaar worden geëvalueerd en afspraken over maatregelen en uitvoering voor het komende jaar worden gemaakt.

Om te volgen of de genomen maatregelen het gewenste effect hebben, zijn de volgende gegevens wenselijk:

- jaarlijks integrale en volledige telling half juli van het aantal ganzen in de regio (cf. CLM-telling juli 2007-2009);
- in aan te wijzen steekproefgebieden jaarlijks (juli) bepalen van het aandeel jongen;
- sluitende registratie van maatregelen;
- sluitende registratie van schade en schadebedragen.

Dit plan heeft een looptijd van 5 jaar. Aan het eind van de beheerperiode zal op grond van de jaarlijks verzamelde gegevens een evaluatie van het gevoerde beheer plaatsvinden. Deze zal verder worden versterkt door in 2014 een integrale inventarisatie van broedende ganzen uit te voeren.

4.5 Doelgericht en doelmatig

Om het beoogde doel te kunnen bereiken wordt van verschillende partijen in het buitengebied in de komende jaren een aanzienlijke inspanning gevraagd. Om dit mogelijk te maken zal bezijden dit plan op korte termijn aandacht besteed moeten worden aan:

- voorlichting aan en communicatie met de omgeving over doel en noodzaak van de voorgestane aanpak;
- opzetten en verbeteren van de afzet van het vlees van ganzen naar de voedselketen; alsook verbeteren van de afvoer van het karkas naar de destructie;
- verlichten en vereenvoudigen van de administratieve druk voor wildbeheerders, zonder de verplichting tot registratie en verantwoording geweld aan te doen;
- bestaande mogelijkheden voor afschot en vangst (doden) evalueren (FBE-WBE) en zonodig verruimen (FBE-Provincie): data, methodieken, effectiviteit.

5 Literatuur

Zie hoofddocument.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu
Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849
E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl